

Myskoxen - resurs eller utmaning?

Lokala uppfattningar om myskoxen i Härjedalen

Sofia Fihlén Olsson

Examensarbete/Självständigt arbete • 30 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Uppsala 2026

Myskoxen - resurs eller utmaning?

Lokala uppfattningar om myskoxen i Härjedalen

The muskox - resource or challenge? Local perceptions of the muskox in Härjedalen.

Sofia Fihlén Olsson

Handledare:	Malin Beckman, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för stad och land
Bitr. handledare:	Carl-Gustaf Thulin, Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för husdjurens biovetenskaper
Examinator:	Katarina Pettersson, Institutionen för stad och land, Sveriges lantbruksuniversitet
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	Avancerad nivå, A2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i landsbygdsutveckling för agronomer, A2E
Kurskod:	EX1025
Program/utbildning:	Agronomprogrammet – landsbygdsutveckling
Kursansvarig inst.:	Institutionen för stad och land
Utgivningsort:	Uppsala
Utgivningsår:	2026
Elektronisk publicering:	https://stud.epsilon.slu.se
Nyckelord:	Myskoxe, social representation, natursyn, lokal uppfattning, naturturism, shifting baseline syndrome

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landsbygdsutveckling

Sammanfattning

Denna studie undersöker hur myskoxens närvaro uppfattas av olika aktörer i västra Härjedalen. Syftet är att analysera hur myskoxen tillskrivs mening och hur den uppfattas i ett lokalt sammanhang. Studiens metod bygger på nio kvalitativa semi-strukturerade intervjuer utspridda i Tännäs, Funäsdalen och Tänndalen, vilka analyserats genom tematisk kodning. Studiens geografiska placering motiveras genom områdets närhet till den vilda populationen av myskoxar. Studien utgår från social representationsteori och perspektiv från vetenskapsfältet human-nature relationship, inklusive *naturesyn*, *nature-society interdependence* och *shifting baseline syndrome*. Resultaten visar ett övergripande tema av acceptans och normalisering gentemot myskoxen, med vissa skillnader i myskoxens betydelse beroende på social kontext av informanterna. Lokala entreprenörer lyfter myskoxens ekonomiska värde kopplat till naturturism och marknadsföring i linje med deras verksamheter. Informanter från samebyn beskriver att det inte finns en betydande problematik mellan myskoxpopulationen och renskötelsen i området idag. Samtidigt lyfter de tidigare erfarenheter från föregående generationer kring utmaningar kopplade till myskoxen i relation till renskötelsen, vilket analyseras genom *shifting baseline syndrome*. Analysen visar även att olika naturesyner – antropocentriska, biocentriska och ekocentriska – uttrycks och relaterar till informanternas praktiska relationer till landskapet. Sammantaget visar studien att myskoxen inte enbart kan förstås som ett ekologiskt fenomen, utan även beskrivs som en social och symbolisk aktör i det lokala sammanhanget. Utifrån det insamlade materialet går det att urskilja att det inte råder en aktiv konflikt relaterad till myskoxen i området, däremot går det att urskilja en acceptans gentemot myskoxen.

Nyckelord: Myskoxe, social representation, naturesyn, lokal uppfattning, naturturism, shifting baseline syndrome

Abstract

This study explores how the presence of the muskox is perceived by different actors in western Härjedalen. The aim of the study is to analyze how meaning is attributed and how it is perceived within a local context. The methodology consists of nine qualitative semi-structured interviews spread out in Tännäs, Funäsdalen and Tänndalen, analyzed through thematic coding. The geographical location of the study is motivated by the area's proximity to the wild population of muskox. The study is based on social representation theory and perspectives from the science field in human-nature relationship, including *view of nature*, *nature-society interdependence* and *shifting baseline syndrome*. The findings show an overall theme of acceptance and normalization towards the muskox, with some differences in meaning-making of the muskox depending on the social context of the informants. Local entrepreneurs emphasize the economic value of the muskox in relation to nature-based tourism and marketing in line with their businesses. Informants from the local sami-village describe that there are no considerable problems between the population of muskox and the reindeer husbandry in the area today but highlights past challenges from previous generations linked to reindeer husbandry, which is analyzed through *shifting baseline syndrome*. The analysis also reveals the presence of anthropocentric, biocentric and ecocentric perspectives linked to the informant's practical relationships with the landscape. Overall, the muskox emerges not only as an ecological phenomenon but also as a social and symbolic actor in the local context. Based on the collected data it is possible to discern that there is no active conflict related to the muskox in the area, but rather an acceptance towards the muskox.

Keywords: Muskox, social representation, view of nature, local perceptions, nature-based tourism, shifting baseline syndrome

Innehållsförteckning

Tabellförteckning	7
1. Inledning	8
1.1 Syfte och frågeställningar	9
1.2 Avgränsningar	9
2. Bakgrund	10
2.1 EU:s naturrestaureringsförordning	10
2.2 Restaureringsekologi, faunarestaurering och rewilding	11
2.3 Myskoxen	12
2.4 Global status	12
2.5 Myskoxen i Norden	13
2.6 Myskoxcentrum	14
2.7 Myskoxe och tamren	15
3. Metod.....	17
3.1 Intervjumetod	17
3.2 Enkätstudie	17
3.2.1 Bearbetning av intervjuerna	18
3.3 Västra Härjedalen	18
3.4 Metod för analys.....	18
3.5 Etiska aspekter och reflexivitet	20
4. Teoretiska utgångspunkter.....	22
4.1 Tidigare forskning.....	22
4.2 Teoretiska utgångspunkter för studien	24
4.2.1 Social representationsteori	24
4.2.2 Human – nature relationship.....	25
4.2.3 Natursyn.....	25
4.2.4 Shifting baseline syndrome.....	26
4.2.5 Regenerativ turism/naturturism	26
5. Resultat och analys	27
5.1 Ekonomiska värden	27
5.2 Kulturella värden	28
5.3 Risker och utmaningar	29
5.3.1 Generationsskillnader.....	31
5.4 Normalisering av myskoxens närvaro.....	33
5.5 Uppfattningar av förvaltning och framtid	35
5.6 Syntes av resultaten	36
6. Diskussion	38

6.1	Myskoxen som social representation.....	38
6.1.1	Konstruktion av myskoxen som ekonomisk tillgång	38
6.1.2	Konstruktion av myskoxen som utmaning	38
6.1.3	Symboliska betydelser och identitet	39
6.2	Normalisering och vardagliggörande av myskoxens närvaro	39
6.3	Naturanknytning – relation mellan människa och vilt.....	40
6.3.1	Natursyn.....	41
6.4	Regenerativ naturturism.....	42
7.	Slutsats	44
	Referenser.....	46
	Populärvetenskaplig sammanfattning	52
	Bilaga 1. Intervjuguide – Lokala entreprenörer.....	53
	Bilaga 2. Intervjuguide – Representanter från den lokala samebyn	56
	Bilaga 3. Enkätupplägg.....	59

Tabellförteckning

Tabell 1. Kodningsschema för tematisk analys.....	19
---	----

1. Inledning

När vilda djur återvänder till landskap där människor lever och verkar uppstår inte sällan frågor om samexistens. I många fall präglas dessa situationer av konflikt, där lokal/regional acceptans, dialog och transparens är viktiga förutsättningar för en lyckad återintroduktion (Thulin *et al.* 2023). Myskoxens unika och omtalade inslag i landskapet och faunan, samt dess bakgrund som ett spontant återintroducerat vilt i Härjedalens fjällområden, utgör ett exempel där dessa dynamiker kan studeras närmre.

Projekt som rör naturvårdsfrågor, som exempelvis faunarestaurering- och rewilding projekt, framställs ofta som i huvudsak ekologiska åtgärder. Fokus ligger ofta i restoration av biologisk mångfald och ekosystemfunktioner. Sådana projekt innebär samtidigt processer som påverkar de människor som lever och verkar i de berörda områdena. Trots detta har lokalsamhällets perspektiv och uppfattningar ofta fått ett begränsat utrymme vilket skapar ett behov av studier som belyser hur naturvårdsinsatser uppfattas och erfaras av lokala aktörer. Utifrån ett landsbygdsutvecklingsperspektiv är studien relevant bland annat genom att bidra till förståelse av hur naturturism och bevarandeprojekt av arter påverkar lokalsamhällen och deras uppfattningar av en återintroducerad art, myskoxen i detta fall, och hur det påverkar relationen mellan människa och natur ur ett svenskt sammanhang.

Myskoxen utgör ett unikt och omtalat inslag i landskapet och faunan i Härjedalens fjällområden. En bidragande faktor till artens särskildhet är dess begränsade populationsstorlek, som under 2024 uppmättes till åtta djur (Åsberg 2024). Utöver populationens begränsade storlek bidrar även myskoxens unika utseende, habitatval, dess uråldriga historia och försvarsbeteenden till myskoxens särskildhet. Fler livskraftiga populationer av myskoxar i Sverige kan främja regionala näringar och landsbygdsutveckling (Thulin *et al.* 2011).

I och med populationsstorleken har myskoxen mött stor problematik kring etablering och lidit av en negativ populationsutveckling samt riskerar inavelsproblematik (Thulin *et al.* 2011; Hedrick & Kalinowski 2000). Givet denna problematik har projekt för bevarande och restaurerande etablerats kring myskoxen. I Tännäs, Härjedalen, finns Myskoxcentrum där projektet Myskoxe 2030 drivs och arbetar med forskning, turism och avel kring arten (Åsberg 2024). Myskoxcentrum driver dessutom ett hägn med myskoxar. Projektet Myskoxe 2030 är ett bevarandenätverk för att undersöka framtiden för den svenska populationen av myskoxar och hur den påverkar biologisk mångfald i fjällens ekosystem (Myskoxcentrum u.å.). Projektet kommer att presenteras mer utförligt under avsnitt 2.5. Myskoxen klassas inte som en inhemsk svensk art, men är både fridlyst och statens vilt. Denna motsägelse är en bidragande faktor till komplexiteten och varför det är intressant att undersöka lokala invånare och deras relation till arten.

Myskoxens närvaro väcker inte bara frågor kring faunarestaurering, bevarandebiologi och naturvård utan även frågor om markanvändning och samexistens mellan människor och djur. Området där myskoxarna lever ingår inom ett renskötselområde, där myskoxarna och renarna levt i grannskap sedan 1971 (Sveriges Radio 2015). Genom att fokusera på myskoxen belyser studien på vilka sätt naturturism och faunarestaurering påverkar lokala verksamheter och lokala aktörer och hur sociala representationer av arten samt relationen mellan människa och natur formas ur ett svenskt kontextuellt sammanhang.

Myskoxen lyfts ofta fram i turismsammanhang och regionala sammanhang men hur dess närvaro påverkar olika intressenter och verksamheter i området nära den vilda populationen finns det en begränsad kunskap om. Målet med denna studie är att belysa vilka olika sociala uppfattningar lokala aktörer har om myskoxen och bidra till en förståelse kring hur en återintroducerad art som myskoxen upplevs.

1.1 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka vilken mening och vilka värden lokala aktörer i Västra Härjedalen tillskriver den vilda populationen av myskoxar. Genom att få ta del av uppfattningarna hos lokalinvånare och lokala aktörer kan en ökad förståelse av synen på myskoxens närvaro uppnås, social representation ökas och relationen mellan människa och natur främjas. Denna studie menar till en bredare förståelse av hur naturvårds- och faunarestaureringsprojekt inte enbart utgör ekologiska processer utan även är socialt och kulturellt förankrade. Studiens frågeställningar är i) ”Hur uppfattas myskoxens närvaro av lokalbefolkning och verkamma personer i Härjedalen?” och ii) ”På vilka sätt skiljer sig de sociala uppfattningarna av myskoxen mellan olika aktörer?”.

1.2 Avgränsningar

Denna studie fokuserar på sociala effekter av myskoxens närvaro. Jag har valt att avgränsa mitt arbete genom att inte inkludera förvaltningsfrågor i högre grad, utan hålla fokus under arbetsgången på just de sociala effekterna av myskoxens närvaro i västra Härjedalen. Förvaltningsfrågan kring myskoxarna är intressant på grund av den ”gråzon” som myskoxen befinner sig i juridiskt och förvaltningsmässigt. Utifrån ett teoretiskt perspektiv har jag valt att hålla mig inom fältet human-nature relationship med teoretiska begrepp som *naturesyn* och *shifting baseline syndrome* samt inkludera användning av social representationsteori för att anknyta till de sociala effekterna av myskoxen.

2. Bakgrund

2.1 EU:s naturrestaureringsförordning

Förlust av biologisk mångfald och ekosystemkollaps betraktas som en av de mest allvarliga globala miljökriserna och som ett stort hot mot mänskligheten (World Economic Forum 2020). Med begreppet biologisk mångfald innefattas alla arter och deras genetiska variation samt variation inom livsmiljöer i vilka arterna lever i eller samspelar med (SLU 2025). Inom ramen av förlust av biologisk mångfald kommer EU:s naturrestaureringsförordning att lyftas, detta för att sätta myskoxen i ett bredare sammanhang. Myskoxen inkluderas ej i EU:s naturrestaureringsförordning men artens ekosystemfunktioner som exempelvis bete lyfts som en åtgärd för restaurering av degraderade ekosystem.

Naturrestaureringsförordningen är en del av EU:s strategi för biologisk mångfald 2030, som i sig är en del av EU:s Green Deal (Naturvårdsverket 2025). Förordningen syftar till att restaurera minst 20% av EU:s land- och vattenområden till 2030 och samtliga degraderade ekosystem till 2050 (ibid). I naturrestaureringsförordningen betonas konceptet av att restaurera ekosystem för att vända förlusten av biologisk mångfald, och att enbart skydd av natur inte räcker (ibid). EU:s naturrestaureringsförordning trädde i kraft den 18 augusti 2024 (Naturvårdsverket 2025). Syftet med förordningen är att återställa ekosystem och livsmiljöer och arbeta mot en varaktig motståndskraftig natur med rik biologisk mångfald inom hela EU (ibid). Förordningen lyfter även att restaurering av ekosystem bidrar till unionens mål för begränsning av och anpassning till klimatförändringar (Europaparlamentets och rådets förordning 2024/1991).

Vid användning av begreppet ”restaurering” menas:

Processen att aktivt eller passivt understödja återhämtningen hos ett ekosystem i syfte att förbättra dess struktur och funktioner, med målet att bevara eller öka den biologiska mångfalden och ekosystemsresiliensen genom att förbättra tillståndet till gott för en livsmiljötyp, återetablera en gynnsam referensareal och förbättra området för en livsmiljö för en art till tillräcklig kvalitet och kvantitet.

(Europaparlamentets och rådets förordning 2024/1991).

Lagen innebär att alla EU-länder ska ta fram nationella restaureringsplaner med åtgärder som ska uppfylla målen beskrivna i naturrestaureringsförordningen. Inom ramen för EU:s restaureringsförordning lyfts betesmarker och bete som gynnsamt för bevarande och återupprättande av den biologiska mångfalden, det är utifrån detta perspektiv som jag hävdar att myskoxen blir aktuell utifrån artens ekosystemfunktioner.

2.2 Restaureringsekologi, faunarestaurering och rewilding

Restaureringsekologi är ett ämnesområde med kärna i återställning, återskapande och återhämtning av degraderade ekosystem (SLU 2025). Liksom *naturliga processer* betonas i EU-förordningen (Europaparlamentets och rådets förordning 2024/1991) är det även en central del inom restaureringsekologi. Målet med restaureringsekologi är att återställa naturliga processer, livsmiljöer och biologisk mångfald i ekosystemens tjänst (SLU 2025). Det sker en förändring i den europeiska landsbygden, där små jordbruk läggs ner och antalet betande tamdjur minskar, vilket lyfter behovet av fler vilda betande arter (KSLA 2020). För att förstå myskoxens roll ur ett brett perspektiv behöver vi förstå koncepten av återintroduktion av arter, faunarestaurering, rewilding och restaureringsekologi.

Inom restaureringsekologi används begreppet *faunarestaurering* för att beskriva återställande av artsamhällen och belysa faunans ekologiska funktioner inom ekosystem, som exempelvis att återupprätta trofiska interaktioner men även andra ekologiska processer som bete av gräsätande fauna (Thulin 2010). Just återställande av fauna ingår i strävandet efter friska och restaurerade ekosystem (Cross *et al.* 2020). Cross *et al.* (2020) beskriver det nutida strävandet efter återhämtade och friska ekosystem som centrerade på flora, och missar väsentliga delar i vad värdet av faunarestaurering har inom restaurering av degraderade ekosystem. Cross *et al.* (2020) hävdar även att restaurerade habitat inte nödvändigtvis kommer attrahera och hysa funktionella och representativa faunagrupper, utan att former av faunarestaurering som exempelvis återintroducerande av arter är en viktig del inom ekologisk restaurering. Slutligen menar Cross *et al.* (2020) att attityder inför faunarestaurering spelar en viktig roll och är en förutsättning för lyckade restaureringsprojekt för att nå återhämtade ekosystem med god resiliens, något som EU-förordningen beskriver som mål (Europaparlamentets och rådets förordning 2024/1991). I och med ett ökat intresse för naturturism kan rewilding och faunarestaurering, utöver att bidra med öppnare och mer diversifierade landskap, även bidra med arbetsmöjligheter och generera inkomst (Pettersson 2014).

Begreppet faunarestaurering liknar begreppet rewilding som dock i den ursprungliga meningen särskilt betonar vikten av stora rovdjurs top-down-reglering vid återställandet av ekosystem och ekologisk dynamik (Soulé & Noss 1998). Ett klassiskt exempel på detta är återintroduktionen av varg i Yellowstone, som medförde förändrat beteende hos hjort och indirekt växtlighet. Rewilding har dock utvecklats till att inkludera ett helhetsperspektiv där alla arter fyller sina särskilda funktioner och hela landskapets förvildande främjas vilket medfört debatt inom naturvård, djurvälstånd och politik. En senare definition av begreppet betonar återinförande av stora växtätare och rovdjur, återställande av naturliga störningsregimer och skapande av sammanhängande landskap (Svenning *et al.* 2016). Gemensamt för begreppen rewilding och faunarestaurering är att återinföra

naturliga processer. En skillnad mellan begreppen är människans inkludering inom faunarestaurering och ursprunglig exkludering inom rewilding. Rewilding kännetecknas av en strävan efter vildare landskap, där mänsklig aktivitet och kontroll ofta inte får lika stort utrymme som under begreppet faunarestaurering där förvaltning av de återintroducerade arterna är mer aktuellt (Thulin 2010). Begreppet rewilding, eller ”återförvildning”, har vidare utvecklats både vetenskapligt och praktiskt i form av organisationer som Rewilding Europe (Rewilding Europe u.å.).

Stora betesdjur har länge varit en central del inom rewilding men nutida debatt inkluderar även restaurering av ekosystemtjänster och även hela ekosystem (KSLA 2020). EU:s naturrestaureringsförordning använder ej nämnda begrepp men de är konceptuellt närliggande till flera av de beskrivna målen. Garrido *et al.* (2025) framhåller att de stora vilda betesdjurens ekosystemfunktioner förbisätts i restaureringsförordningen.

2.3 Myskoxen

Myskoxen är en betande växtätare vars livsmiljö är arktiska miljöer (SLU Artdatabanken 2026). Myskoxar är däggdjur och tillhör familjen slidhornsdjur *Bovidae* och släktet *Ovibos* (ibid). I och med att myskoxe tillhör familjen slidhornsdjur delar arten egenskaper med får, getter och oxdjur (SLU Artdatabanken 2026). En av de unika egenskaper som arter inom familjen *Bovidae* delar är att hornen består av en kärna av ben som är omgivet av ett hölje av keratin, det vill säga hornämne (ibid). Hornens egenskaper bidrar till att slidhornsdjur ej fäller sina horn på samma regelbundna sätt som inom familjen hjortdjur *Cervidae* och att slidhornsdjurens horn ej är grenade (SLU Artdatabanken 2026). Utöver myskoxens karaktäristiska nedböjda horn har arten en mycket lång och väl kylanpassad päls som består av en tät bottenull med uppemot 70 cm långa täckhår ovanpå (SLU Artdatabanken 2026). Den kraftiga pälsen är en förutsättning för myskoxens överlevnad i, vilket kan ses som, en av de kargaste livsmiljöerna i det arktiska habitatet. Myskoxen lever i sammanslutna grupper och har en försvarsmekanism där arten står still och försvarar istället för att ta till flykt om de blir angripna av rovdjur såsom vargar (ibid).

2.4 Global status

Myskoxen samexisterade en gång med mammutar, ullhåriga noshörningar, jättehjortar och andra arter tillhörande den pleistocena megafaunan (Thulin *et al.* 2011). I och med människans spridning ut ur Afrika för 2–300 000 år sedan inleddes ett massutdöende av denna megafauna. Myskoxens extrema anpassning till otillgängliga arktiska habitat bidrog förmodligen till att den var en av de få arter som överlevde (ibid). Myskoxens ursprungliga utbredning är områden i norra Kanada och östra Grönland medan återintroducerade populationer återfinns i Alaska, västra Grönland, Sibirien och Eurasien (Thulin *et al.* 2011). Även i Norge,

på Dovrefjell har myskoxen återintroducerats (SLU Artdatabanken 2026), där ursprunget kommer från myskoxar från den östra Grönländska populationen (Thulin *et al.* 2011). Den globala populationen av myskoxar uppmätts till ungefär 170 000 stycken, varav Skandinavien står för ungefär 254 stycken (år 2018) med populationen i Dovrefjäll i Norge och ungefär 10 stycken (år 2017) i Rogens naturreservat i Sverige (Cuyler *et al.* 2019). Andelen av den globala populationen som är inhemsk är uppskattad till 71 %, varav resterande populationer är återintroducerade (*ibid.*). Statusen på den globala populationen av myskoxen är mosaikartad, en del populationer ökar, vissa är stabila medan en del avtar (Cuyler *et al.* 2019).

2.5 Myskoxen i Norden

Under den senaste istiden fanns myskoxen etablerad på tundran runt hela norra halvklotet (SLU Artdatabanken 2026). I och med att isen drog sig tillbaka försvann myskoxen från områden där den tidigare varit bosatt, troligtvis till följd av jakt (*ibid.*). Ett flertal försök till återintroduktion av myskoxen har prövats under 1920–1940 tal, men på grund av olika miljömässiga faktorer och i samband med andra världskriget misslyckades återintroduktionerna (Winter *et al.* 2025: Andreassen 2017: Collins 2022). Vidare under åren mellan 1947 och 1953 bedrevs fler försök till återetablering där sammanlagt 27 individer från östra Grönland introducerades till Dovrefjäll i Norge, vilket är grunden till den population som lever i området idag (*ibid.*).

Den vilda svenska populationen etablerades 1971 i och med att fem individer bröt sig ur den ursprungliga populationen i Dovrefjäll och vandrade 200 km in över gränsen till Sverige och etablerade sig i Rogensområdet (Thulin *et al.* 2011). Gruppen av myskoxar bestod av fem individer, en tjur och två kor med respektive kalv (*ibid.*). Ursprungspopulationen i Dovrefjäll, Norge, hänvisas till som stabil medan statusen på populationen i Rogens naturreservat i Sverige bedöms som okänd (Cuyler *et al.* 2019). Under 1980-talet bestod den svenska populationen av myskoxar av 34 stycken (SLU Artdatabanken 2026). Anledningen till att populationen sedan dess har minskat till ett antal av ungefär åtta individer idag, (Åsberg 2024) kan bero på en brist av genetisk variation som lett till inavelsproblematik (SLU Artdatabanken 2026). Idag lever den vilda svenska populationen av myskoxar i Rogens naturreservat, väster om Tännäs, Härjedalen, där populationen har sitt vinterrevir (Länsstyrelsen Jämtlands län u.å.).

Den svenska vilda populationen av myskoxe är präglad av diverse problematik kring etablering och det finns idag särskilt beslutade skydd kring myskoxen vilket innebär att ett avstånd på minst 100 meter bör hållas från djuren, detta för att tillåta dem att beta ostört i en miljö där födotillgången är sparsam och minska risken för skador på närgångna besökare (Länsstyrelsen Jämtlands län u.å.).

I och med myskoxens historia kring misslyckade återintroduktioner och det faktum att arten inte har levt i vilt tillstånd i Sverige på flera tusen år (SLU Artdatabanken 2026) förblir dess status som en svensk inhemsk art otydlig. Ur en informationsfilm kring myskoxen, ”The Return of a Relic” (Ecoscene productions 2025) som släpptes via projektet Myskoxe 2030, beskrivs den svenska myskoxens status som en biologisk gråzon. Definitionen av en inhemsk art är att den är naturligt förekommande i Sverige, har spridit sig hit utan människans hjälp och som reproducerat sig under minst 10 år (Strand & Aronsson 2022). Även av människan införda arter som har etablerat sig i Sverige före år 1800 räknas som inhemska (ibid). Utifrån dessa kriterier förblir myskoxens status otydlig. På grund av myskoxens spontana återintroduktion i Sverige skulle den kunna klassas som ursprunglig, men faktum att den initierades ifrån en återintroducerad population i Norge gör artens status komplicerad. Trots att myskoxen uppfyller kriterier till att bli rödlistad, i avseende på populationsstorlek och populationsutveckling, förblir den klassad som ej tillämplig (NA) på grund av dess historia som passivt införd efter år 1800 (SLU Artdatabanken 2020). Men, trots sin frånvaro i rödlistan klassas myskoxen som en fridlyst art vilket innebär ett förbud att döda, skada, fånga eller samla in exemplar av arten (Naturvårdsverket 2016). Myskoxen omfattas även av bestämmelserna om statens vilt enligt 33§ jaktförordningen (SFS 1987:905), vilket innebär att döda individer tillfaller staten i enlighet med 25§ jaktlagen (SFS 1987:259).

Utöver myskoxens ekosystemfunktioner har även artens ekonomiska potential uppmärksamats (Kutz *et al.* 2017). Myskoxens närvaro kan bidra till möjligheter för turism och bidra till mervärden för lokal produktion av varor (ibid). Sedan ankomsten 1971 har myskoxen blivit en viktig symbol för Härjedalen, särskilt i västra Härjedalen. Dess karismatiska närvaro har bidragit till lokal stolthet och dessutom skapat ekonomiska möjligheter och arbetstillfällen för bygden. Många företag och verksamheter vill förknippas med detta exklusiva djur, vilket ytterligare understryker dess betydelse för regionen (Jonsson 2024).

2.6 Myskoxcentrum

Myskoxcentrum i Tännäs är en ideell förening med syfte att bevara den vilda myskoxstammen i Härjedalen (Myskoxcentrum u.å.). Myskoxcentrum utgör en central aktör i det lokala nätverket kring myskoxen och inkluderas därför i studien. De har ett hägn med myskoxar där de erbjuder guidningar och chans att se de inhägnade djuren på nära håll, samt få ta del av information om både arten i sig men även statusen på den vilda populationen. Inom organisationen drivs bevarandenätverket Myskoxe 2030 som startade under år 2020 i syfte att undersöka framtiden för den svenska myskoxpopulationen och studera hur den påverkar biologisk mångfald i fjällens ekosystem (Myskoxcentrum u.å.). Projektet drivs gemensamt med Lycksele Djurpark, Skånes Djurpark, Vildriket och

Myskoxcentrum i Tännäs, samt i samverkan med University of Toulouse, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och med stöd från Svenska Djurparksföreningen, Naturskyddsföreningen i Västra Härjedalen, Ölands Djurpark och Tierpark Bern (Myskoxcentrum u.å.). Dessutom har rewilding-organisationen Mossy Earth haft en roll i projektet. Inom projektet bedrivs omfattande inventeringar av den svenska myskoxpopulationen i syfte att få aktuella bedömningar av populationens status och visa på deras påverkan på biologisk mångfald i fjällekosystemet och undersöka status på myskoxarnas framtid (Vildriket u.å.).

2.7 Myskoxe och tamren

Området i vilken den vilda populationen av myskoxar i Sverige lever ligger i Rogens naturreservat i västra Härjedalen. Detta område ingår även i samebyn Ruvhten Sijte, en fjällsameby med en areal på 3920 km² (Sametinget 2024).

Samebyn har sina vinterbetesmarker i Härjedalen och Älvdalens kommun och har sina åretruntmarker i Härjedalens kommun (ibid). För fjällsamebyar som Ruvhten Sijte menas åretruntmarker som marker där renbete får ske under hela året och är beläget ovanför odlingsgränsen och upp till riksgränsen (Sametinget 2024).

Myskoxe och tamren (*Rangifer tarandus domesticus*) är båda migrerande betande djur som delar liknande habitat (Widemo *et al.* 2019). Betande arter har viktiga strukturerande effekter på vegetationen och bidrar med variation i levnadsmiljöer (ibid). Låga och medelhöga betestryck har positiva effekter på den biologiska mångfalden, medan ett förhöjt betestryck eller en hel avsaknad av bete har en negativ påverkan på den biologiska mångfalden (Widemo *et al.* 2019). Myskoxens främsta habitat är tundra och kalfjäll där den under hösten rör sig uppåt till kalfjäll där den spenderar vintern i skyddade dalgångar och livnär sig på gräs, starr, bärris och lavar (SLU Artdatabanken 2026). Under sommarhalvåret vandrar myskoxen ner till skogspartier och betar vide, dvärgbjörk, fjällbjörk och örter (ibid).

Tamrenen är ett flocklevande hjortdjur som är beroende av stora betesarealer, på grund av tamrenens anpassade rörelsemönster efter årstiderna (Sametinget 2025), likt myskoxens vandringsmönster. En skillnad i deras levnadsstrategier är dock att tamrenen, i motsats till myskoxen, rör sig neråt från fjäll till vinterbetesmarker i skogslandskap eller lågfjällsområden och under sommartid vandrar uppåt till högre belägna områden för sommarbete, ofta beroende av mänsklig avsikt (SLU Artdatabanken 2026).

Ihl & Klein (2001) visar på hur myskoxe och tamren delar liknelser i deras sätt att tillgodogöra sig föda men att deras selektion av växtlighet som föda skiljer sig åt. På grund av deras olika födoval kan tamrenar och myskoxar samexistera i arktiska ekosystem utan att ha en negativ påverkan på någon av arterna (Jonsson 2024). Deras olikheter i morfologi och fysiologi bidrar även till möjlig samexistens mellan arterna (Winter *et al.* 2025; Klein 1992). I och med både tamrenens och

myskoxens födostrategi med bete kan dessa två parametrar gynna fler växtarter genom fröspridning från de två arterna. Fler stora växtätande arter kan då gynna spridning av fler växtarter (Åsberg 2024), vilket i sig gynnar biologisk mångfald.

Myskoxen spelar en nyckelroll både i det nordliga ekosystemet men även i formandet av kulturell identitet (Kutz *et al.* 2017). Likaså kan tamrenen förstås som en art med höga kulturella värden, med en central del inom samisk kultur. Sametinget (2025) beskriver renskötseln som inte bara en näring, utan även en traditionsbärare med stort symbolvärde.

3. Metod

Eftersom syftet är att undersöka vilken mening och vilka värden lokala aktörer i Västra Härjedalen tillskriver den vilda populationen av myskoxar, lämpar sig kvalitativa metoder (Kvale & Brinkman 2014). I val av kvalitativa metoder har en flexibel metodik anammats där semi-strukturerade intervjuer använts (Bryman 2016). Detta för att hålla en struktur i intervjuerna som följer relevanta ämnen och intervjufrågor, men som fortfarande tillåter förståelse för sociala fenomen utifrån aktörens egna perspektiv (ibid). Studiens geografiska plats kommer att beskrivas för att ge förståelse och underlätta för vidare läsning. Slutligen kommer metoden för analys av det insamlade materialet att presenteras och följas av en beskrivning av etik och reflexivitet.

3.1 Intervjumetod

Studien baseras på en kvalitativ forskningsdesign där semi-strukturerade intervjuer är den främsta metoden för datainsamling. Intervjuerna utgår från en intervjuguide med en struktur som tillåter utrymme för intervjupersonens egna perspektiv men som fortfarande följer huvudsakliga teman. Nio intervjuer genomfördes på plats i västra Härjedalen. Genom urvalet omfattas olika aktörer som på olika sätt integrerar med myskoxen i relation till sin verksamhet, vilket ger en bredd av olika typer av informanter ifrån olika sammanhang. Mer ingående består informanterna av lokala entreprenörer och andra verksamma aktörer i området som använder eller framhäver myskoxen i exempelvis turism, marknadsföring, forskning eller annan liknande verksamhet. Vidare har representanter från Ruvhten Sijte sameby intervjuats, vars verksamhet inom rennärning stundtals interagerar med myskoxarna. Slutligen består informanterna av personer från Länsstyrelsen Jämtland, Naturskyddsföreningen Västra Härjedalen, en naturfilmare och en informant ur personalen från Myskoxcentrum. Genom att fokusera på bredden av de olika aktörer som intervjuats kan likheter och skillnader i sociala representationer av myskoxen och relationen mellan människa och natur analyseras.

3.2 Enkätstudie

Utöver de kvalitativa intervjuerna skickades det även ut en kortare enkät som rörde personliga uppfattningar och upplevelser av den vilda populationen av myskoxar. Enkäten genomfördes via Netigate och publicerades i samband med min vistelse i Tännäs. Enkäten delades i en lokal Facebook-grupp och det sattes även ut QR-koder i Tännäs och Tännaldalen på centrala anslagstavlor. På grund av begränsad svarsfrekvens har jag valt att exkludera en analys utifrån enkätens resultat, men en

kortare övergripande jämförelse kring enkätens resultat och intervjuernas resultat kommer att lyftas under resultatavsnittet.

3.2.1 Bearbetning av intervjuerna

Intervjuerna har transkriberats i sin helhet och organiserats tematiskt i enlighet med Creswell & Creswell (2018) beskrivning av tematisk kodning. Den tematiska kodningen syftar till att identifiera återkommande teman, narrativ och former av meningsskapande (ibid). De resultat som analys av insamlade data har gett har senare tolkats inom ramen för de teoretiska perspektiven och analytiska begrepp.

3.3 Västra Härjedalen

Området som studien fokuserar på är västra Härjedalen, närmare bestämt i området kring Tännäs, Funäsdalen och Tännaldalen. Anledningen till valet av den geografiska platsen är dels närheten till Rogens naturreservat, där den vilda svenska populationen av myskoxar finns. Den andra anledningen till val av geografisk plats är att Myskoxcentrum är beläget i Tännäs, vilket utgör en central aktör i bevarandenätverket Myskoxe 2030. Den geografiska avgränsningen motiveras alltså av att området är direkt berört av myskoxens närvaro och ett nav för diskussionerna som förs kring myskoxens framtid i Sverige.

3.4 Metod för analys

Det insamlade materialet organiserades utifrån tematisk kodning. Den tematiska kodningen organiserades i sex övergripande teman, vilka presenteras nedan.

1. Ekonomiska värden
2. Kulturella värden
3. Risker och utmaningar
4. Generationsskillnader
5. Normalisering av myskoxens närvaro
6. Förvaltning och framtid

Dessa teman återkom i varierande grad under intervjuerna med personer från lokala verksamheter, representanter från den lokala samebyn och övriga aktörer. Nedan presenteras en tabell som beskriver vidare vad de olika övergripande rubrikerna innebär. De teman som den tematiska kodningen resulterade i lade grunden för den analys som studiens resultat baseras på.

Tabell 1. Kodningsschema för tematisk analys

Tema	Kod	Vad koden innebär
Ekonomiska värden	Turistattraktion	Myskoxen ses som något som lockar besökare
	Marknadsföring	Myskoxen används i reklam
	Lokal ekonomi	Effekter på lokala företag, det drar folk
Kulturella värden	Vildmarksbild	Myskoxen ses som symbol för vild natur, det "genuina"
	Stolthet	Positiva känslor kring myskoxen
	Främmande art	Uppfattas som något som inte hör hemma
Generationskillnader	Skillnad mellan olika generationer	Olika upplevelser från olika generationer
Normalisering	Vardagliggörande	Myskoxen ses som ett naturligt inslag i landskapet och faunan
Risker och utmaningar	Farligt djur	Myskoxen uppfattas som farlig
	Incidenter	Historier kring myskoxe – människa
	Fara för djuren	Myskoxens välmående
Förvaltning och framtid	Framtidsvision	Hur informanten vill att situationen utvecklas
	Kritik mot förvaltning	Missnöje mot nuvarande förvaltning

Vid val av informanter till intervjuerna baserades urvalet på rekommenderade personer att intervjua från de kontaktpersoner som hjälpt till med olika delar av logistiken vid utförandet av studiens empiriska insamling av material. I och med min begränsade erfarenhet av området tog jag hjälp av redan engagerade personer inom ramen för mina frågeställningar i området och fick kontaktpersoner via dem. Utöver de rekommenderade informanterna har jag även sökt upp olika företag och verksamheter på förhand och kontaktat personal via mail och telefon för eventuellt intresse av en inbokad intervju kring ämnet. Samtliga informanter jag hörde av mig till har varit positiva till att ställa upp på en intervju. De kontaktpersoner som varit till hjälp vid den logistiska planeringen, och som även kopplat vidare mig till vissa informanter, har jag fått kontakt med via min handledare. Vid val av informanter har min tanke varit att inkludera en bredd av informanter från olika verksamheter

för att på så sätt försöka skapa en bild av eventuella likheter/skillnader mellan deras meningsskapande kring myskoxen. Informanterna består av:

- En medarbetare vid ett fiskecentrum
- En ägare av ett livsmedelsföretag
- Medarbetare vid Myskoxcentrum
- Medarbetare på en lokal skid- och friluftslivsanläggning
- Två renskötare i Ruvhten Sijte; renskötare 1 & 2
- En naturfilmare
- En informant från Naturskyddsföreningen (Västra Härjedalen)
- En naturbevakare och representant från Länsstyrelsen (Länsstyrelsen Jämtland)

3.5 Etiska aspekter och reflexivitet

Etiska aspekter inom kvalitativ forskning är viktigt på grund av hur det involverar personer och deras upplevelser av, ibland, känsliga ämnen. Genom anonymisering skyddas personerna som blivit intervjuade. Inför varje intervju har intervjupersonen fått en samtyckes- och informationsblankett som informerar om samtycke till deltagande och hur personuppgifter behandlas, där underskrift är frivilligt.

Utöver etiska överväganden har även forskarens roll en central del i kunskapsproduktionen, vilket refereras till som reflexivitet. Reflexivitet handlar om tidigare erfarenheter och hur de påverkar tolkningar (Robson & McCartan 2016). Begreppet innebär även reflektion kring forskarens egen bakgrund, värderingar och erfarenheter i relation till studien för att bidra med transparens. Utifrån ett personligt perspektiv har jag ingen tidigare erfarenhet av studiens geografiska område och jag har inte haft någon tidigare kontakt med lokalinvånare eller lokala verksamheter. Det vill säga att jag i stora drag saknar koppling till området helt, tills jag under planering av mitt examensarbete fick ett förslag att fokusera på myskoxarna i Härjedalen.

På grund av studiens begränsning i tid och omfattning utgör senare presenterade resultat en indikation mer än ett definitivt generaliserbart tillstånd. Studien kan ses som en inblick i hur det kan te sig i situationer relaterade till studiens forskningsfråga, men det begränsade insamlade materialet är ej tillräckligt för att skapa en större sammanhängande bild. Studien kan mer liknas vid ett inslag inom en större kontext av relationen mellan människa och natur.

Under insamling utav mitt empiriska material till studien spenderade jag en vecka i Tännäs och genomförde intervjuerna. Jag fick bland annat ta del av en myskoxguidning på Myskoxcentrum där jag och andra intresserade fick följa med en guide till hägnet och kolla på djuren samt ta del av information om både de inhägnade djuren men även den vilda populationen. Jag fick även ta del av en

filmvisning i en bygdegård i området där det visades en naturfilm om en specifik myskoxe och dess historia.

4. Teoretiska utgångspunkter

4.1 Tidigare forskning

Denna studie undersöker hur lokala aktörer i områden som berörs av myskoxen, uppfattar den. Om perspektivet lyfts handlar studien om hur människor i berörda områden uppfattar relationen till vilt och natur, olika restaurering- och bevarandeprojekt samt rewildinginitiativ. I takt med att återintroduktioner av djur och bevarandeprojekt blir allt vanligare har också relationen mellan människa och vilt aktualiserats i större utsträckning (IUCN 2023). I och med ökade återintroduktioner och bevarandeprojekt blir konflikter inom relationen mellan människa och vilt allt mer frekvent (ibid). Inom ”lyckade” bevarandeprojekt där populationen av viltet i fråga har ökat eller att de har utökat sina utbredningsområden och återhämtat sig följer ofta en konflikt mellan människa och viltet (IUCN 2023). Relationen mellan människa och vilt kan därför ofta tolkas som präglad av konflikt, vilket innebär svårigheter till samexistens och utmaningar inom förvaltning och anpassning av naturvård i relation till hållbar utveckling (ibid).

Mikołajczak *et al.* (2022) visar på hur rewilding uppfattas av engelska jordbrukare och resulterar i olika teman som formar jordbrukarnas attityder. Dessa teman består av behovet av naturrestaurering, åtgärdernas ekologiska effektivitet, påverkan på livsmedelssäkerhet, förenlighet med rurala livsstilar samt frågor om social rättvisa (ibid). Vidare visar Mikołajczak *et al.* (2022) på en stor bredd av åsikter gällande rewilding och att dessa uppfattningar är djupt rotade i värderingar kring miljöförvaltning. På liknande sätt betonar Lorimer *et al.* (2015) att återintroduktion av arter och restaurering av ekosystem även är sociala och politiska processer, där olika aktörer tillskriver naturen skilda betydelser. Detta visar på att det finns ett intresse att undersöka hur lokalsamhällen uppfattar och relaterar till ekologiska processer och initiativ.

Inom human-nature relationship har relationen mellan människa och vilt länge studerats och ofta med ett fokus på konflikt och samexistens. Forskning visar att återetablering av vilda djur ofta leder till spänningar mellan olika intressen, särskilt i områden där mänsklig aktivitet och djurens livsmiljöer överlappar (Treves *et al.* 2003). Vidare lyfter Bruskotter *et al.* (2014) vikten av kommunikation som en viktig aspekt för tolerans av vilda, i detta fall, rovdjur. En central slutsats som Bruskotter *et al.* (2014) lyfter är att kommunikationen kring vilda djur tenderar att fokusera på vilka risker och faror de utgör, vilket i sin tur minskar toleransen och ökar utmaningarna till en potentiell samexistens mellan människa och i detta fall vilda rovdjur. Vidare menar Bruskotter *et al.* (2014) att det är av fördel att lyfta fram de ekologiska fördelarna med rovdjur för att främja en positiv samexistens.

Inom forskning om rewilding kan rewilding tolkas som inte enbart en ekologisk restaureringsstrategi utan kan även ses som ett normativt och politiskt projekt som

väcker frågor kring hur naturen bör se ut och på vilka sätt den kan/ska användas (Jørgensen 2015). Detta innebär att rewilding ofta blir föremål för förhandling mellan olika aktörer där natursyn spelar stor roll (ibid). Här blir begreppen antropocentrism, biocentrism och ekocentrism relevanta för att förstå hur olika värderingar påverkar uppfattningar om naturvård och viltförvaltning (Schultz *et al.* 2004).

Ur ett europeiskt perspektiv på rewilding och faunarestaurering har studier genomförts på den polska populationen av visenter, där fokus har legat i att undersöka social acceptans och studera attityder gentemot visenterna (Klich *et al.* 2021). Studien visar på en konflikt där lokalbefolkningen upplever ekonomiska skador orsakade av visenterna inom jordbruk och skogsbruk (ibid), i linje med konfliktpräglade bevarandeprojekt (IUCN 2023). Klich *et al.* (2021) drar slutsatsen att den vilda populationen av visenter i Polen orsakar fler konflikter än något annat växtätande vilt i regionen, och att lösningen till detta ligger i en reglering och begränsning av populationen. Utifrån bakgrund av Klich *et al.* (2021) studie anser jag att fler liknande studier behövs för att visa på om det finns likheter eller skillnader ur en svensk kontext, där myskoxen fungerar som studieobjekt på grund av dess historia som ett återintroducerat vilt.

När det kommer till tidigare forskning kring studiens fokusart utgår en stor del av forskningen från de vilda populationerna på Grönland, Kanada och Alaska (Winter *et al.* 2025; Cuyler *et al.* 2020), vilket även är de områden som hyser den största andelen av den globala myskoxpopulationen (90%) (ibid). De skandinaviska populationerna är, i relation till de övriga populationerna, till stor del outforskade.

Mycket av forskningen kring myskoxen visar på artens ekosystemfunktioner. Schmidt *et al.* (2018) har genom analys av spillningsprover från myskoxe, fjällripa (*Lagopus muta*) och polarhare (*Lepus arcticus*) visat på hur arterna inte överlappar i sitt födoval och kan därav leva sida vid sida och till och med gynnas av varandras närvaro. Vidare fortsätter författarna att visa på hur myskoxens fysiska belastning på miljön, genom nedtrampning, kan gynna andra herbivora arter vintertid genom att bryta upp snöskiktet och öka tillgången till växtlighet (ibid). Liknande resultat har visats i studier som fokuserat på myskoxe och tamren, där arterna kan samexistera utan större konkurrens på grund av deras olika födostrategier, morfologi och fysiologi, det vill säga deras olika nischer (Winter *et al.* 2025; Klein 1992).

4.2 Teoretiska utgångspunkter för studien

Denna studie utgår från teoretiska begrepp från human-nature relationship i kombination med social representationsteori. Det visar på olika sätt att förstå naturen, inom den sociala representationsteorin är grundidén att naturen förstås genom socialt förankrade representationer. Inom naturanknytning ligger fokus i på vilken grad individer upplever sig själv som en del av naturen snarare än separerade från den. Slutligen är grundidén inom natursyn hur olika värdebaser formar hur människor relaterar till naturen.

4.2.1 Social representationsteori

Den sociala representationsteorin utvecklades av Serge Moscovici under 1960-talet (Moscovici 1961) men har sina rötter från Emilé Durkheims teori om kollektiva representationer som formulerades redan under 1890-tal (Chaib & Orfali 1995). Chaib & Orfali (1995) beskriver kärnan i social representationsteori genom att förklara hur människor gemensamt skapar mening kring fenomen och hur det är ett kollektivt sätt att tänka, tala om och förstå fenomen i vardagen, samt genom att betona hur det handlar om hur ett subjekt relateras sig till ett objekt. Det handlar alltså om delade föreställningar i sociala grupper och inte om individuella åsikter och hur sociala representationer påverkar hur människor tolkar verkligheten och deras agens (ibid). Dessa delade föreställningar formas genom olika medier, traditioner och historiska erfarenheter (ibid). Vidare fortsätter Chaib & Orfali (1995) att beskriva hur teorin om sociala representationer utgår från två centrala processer, anknytning och objektifiering. Den centrala processen kring anknytning behandlar hur fenomen kan förstås genom att kopplas till något redan bekant medan objektifiering behandlar hur fenomen görs konkreta, ofta genom att fenomenet blir en symbol för något större (ibid).

Den sociala representationsteorin har sedan dess utvecklats utifrån Moscovicis (1961) grund och strukturella element har tillkommit som en del av teorin. Abric (1993) beskriver två grundläggande strukturella element som teorin om sociala representationer bygger på, den centrala kärnan och periferin. Med det menar författarna att sociala representationer består av kärnrepresentationer *core representations* och periferirepresentationer *peripheral representations* (ibid). Denna vidareutveckling på teorin belyser hur sociala representationer i kärnan kan förstås som stabila, ses som konsensus och delas ofta med en större social grupp. Sociala representationer i periferin bidrar med kontrast till den centrala kärnan och absorberar och bearbetar ny information som slutligen eventuellt kan påverka kärnan av den sociala representationen (Abric 1993).

För att koppla denna teori till studiens fokus på myskoxen kan dessa centrala processer innebära hur olika aktörer anknyter till myskoxen. Genom användning av teorin om sociala representationer bidra med en djupare förståelse kring hur myskoxen uppfattas av olika aktörer.

4.2.2 Human – nature relationship

Human-nature relationship är ett brett tvärvetenskapligt fält, som undersöker hur människor uppfattar, värderar och förhåller sig till naturen.

Schucksmidt & Brown (2016) beskriver hur samhällsvetenskapliga studier tenderar att separera samhälle och natur, och visar på hur detta dualistiska perspektiv har en stark påverkan på hur frågor kring landsbygdsutveckling, naturresursförvaltning, viltförvaltning med flera, förstås. Det dualistiska perspektivet på samhälle och natur, och att förstå dem som två separata sfärer, förhindrar möjligheter att förstå dynamiken mellan ekologiska och samhällsliga system (ibid). Författarna betonar vidare vikten av att förstå sambanden mellan människa och natur som särskilt relevant ur ett landsbygdsutvecklingsperspektiv och gör det genom att introducera begreppet *nature-society interdependence* (Schucksmidt & Brown 2016). Begreppet syftar till att förstå relationen mellan natur och samhälle som dynamiska och sammankopplade (ibid).

Naturanknytning som begrepp innebär en individs subjektiva uppfattning om sin relation till natur (Martin *et al.* 2020). Vidare visar Martin *et al.* (2020) på hur en hög naturanknytning relaterar till välmående och en högre benägenhet att agera miljövänligt, dessutom att personer med en hög naturanknytning tenderar att mer aktivt söka sig till, och värna om, natur. Kutz *et al.* (2017) visar i en sammanfattande text utifrån en vetenskaplig konferens ”Musko Health Ecology Symposium” i Kanada, på olika slutsatser gällande muskoxens globala status. Bland annat olika värden kopplade till muskoxen, som ekonomiska, kulturella och ekologiska (ibid). Kutz *et al.* (2017) visar att muskoxen kan bidra till lokal ekonomi genom bland annat turism och muskoxens kulturella värde och funktion som en koppling till miljön och landskapet. Studien saknar en svensk kontext men utifrån de teman som lyfts av Kutz *et al.* (2017) anser jag att relaterade teman och frågor är nödvändiga att lyfta med fokus på den svenska vilda populationen av muskoxar.

4.2.3 Natursyn

Schultz *et al.* (2004) tillför perspektivet kring natursyn inom begreppet naturanknytning och menar att de uppfattningar personer har kring miljöfrågor och natur (natursyn) hänger ihop med i vilken utsträckning individer upplever sin anknytning till naturen. Begreppet *natursyn* innefattar tre dimensioner; antropocentrism, ekocentrism & biocentrism (ibid). Schultz *et al.* (2017) menar att antropocentrism innefattar att naturen värderas främst utifrån människans nytta medan ekocentrism innefattar ett fokus på hela ekosystemets funktion. Vidare innefattar biocentrism inom *natursyn* att alla levande organismer har ett egenvärde (ibid). Begreppet *natursyn* kommer att användas analytiskt för att belysa hur olika aktörer värderar muskoxen och om/hur det relaterar till aktörernas egna bakgrunder.

4.2.4 Shifting baseline syndrome

Begreppet *shifting baseline syndrome* myntades av marinbiologen Daniel Pauly (1995). Med begreppet menas ett psykologiskt fenomen där uppfattningen av vad som är "normalt" i naturen gradvis förändras över tid. Artikeln av Pauly (1995) utgår från fiskerier som exempel, där fiskare och forskare tenderar att utgå från de tillstånd som de själva möter som referenspunkt, det vill säga "baseline". Detta problematiseras genom att ekosystemet i fråga kan redan ha blivit försämrat innan referenspunkten etableras, vilket kan leda till att långsiktig miljöförsämring underskattas (Pauly 1995). Det sker ett skifte mellan generationer där nya referenspunkter, eller "baselines" etableras och blir det nya "normala" (ibid).

I förhållande till studiens syfte fyller begreppet en funktion att undersöka lokala uppfattningar och hur dessa kan skilja sig åt utifrån ett generationsperspektiv. Begreppet *shifting baseline syndrome* belyser hur olika fenomen, som i detta fall myskoxens närvaro, uppfattas olika av olika generationer och synliggör hur uppfattningar kring vad som är ett "naturligt" tillstånd i ett ekosystem förändras över tid.

4.2.5 Regenerativ turism/naturturism

Regenerativ turism är ett begrepp med många olika definitioner, men i denna uppsats kommer Atladóttir *et al.* (2023) definition att användas;

Regenerativ turism är ett holistiskt, platsbaserat tillvägagångssätt för turism som fokuserar på att aktivt återställa, revitalisera och stärka destinationers sociala, kulturella och ekologiska välmående. Viktigt är att regenerativ turism strävar efter att skapa netto-positiva effekter för lokalsamhällen och ekosystem.

Gemensamt för de olika definitionerna av regenerativ turism är att det är en form av transformativ turism med positiva effekter på omgivningen, på kultur, människor, miljö och samhälle (SLU Nordic Nature Health Hub 2025). Inom regenerativ turism ligger fokus inte enbart i att minska de negativa effekterna av turism, utan att maximera de positiva (ibid). Detta går att tolka ur utdraget från Atladóttir (2023), där regenerativ turism strävar efter att skapa netto-positiva effekter för lokalsamhällen och ekosystem.

5. Resultat och analys

Totalt genomfördes nio intervjuer som transkriberades för att sedan analyseras genom tematisk kodning. Under de teman där resultaten skiljer sig åt mellan de olika aktörerna kommer detta att presenteras för att sedan vidare diskuteras under avsnitt 6.

5.1 Ekonomiska värden

Myskoxen kan bidra med andra värden utöver de ekologiska. Detta visar Kutz *et al.* (2017) genom att lyfta myskoxens bidrag till den lokala ekonomin. Utav informanterna beskrev de som bedriver eller är delaktiga i verksamhet som har koppling till turism att det finns potential för myskoxen att bli en turistattraktion och en ekonomisk resurs. Följande citat är hämtat från en intervju med en person inom butik- och turistverksamhet i området.

”Att folk kommer hit för att gå på myskoxguidningar, det kan ju dra lite extra folk.”

”Vi rider ju lite på vågen också att myskoxarna börjar bli mer och mer populär via Myskoxcentrum. Det är ändå en resurs och något exklusivt som finns bara här.”

”Är det gynnsamt för dem [myskoxarna] så är det gynnsamt för mig. Finns de kvar och trivs så är det bara positivt för oss.”

(Medarbetare vid fiskecentrum)

Det visar på att det finns ett intresse hos företagare, som på ett eller annat sätt exploaterar myskoxen, att främja och värna om den vilda populationen. Det beskrivs ur ett perspektiv som bidrar med framtida nytta för verksamheten och potential att nyttja myskoxarna ur ett marknadsföringssyfte. En annan informant från en lokal skid- och friluftslivsanläggning beskriver relationen mellan myskoxen och verksamheten även ur termer av potential till ett större nyttjande i marknadsföring och aktiviteter. Vid frågan om det finns tankar, planer eller en vilja att lyfta fram myskoxen mer i deras verksamhet svarar hen:

Ja, det finns absolut planer på det, sen är det ju det här med tid och energi i en liten organisation. Men vi sa att, eftersom det ändå är så pass mycket historia kring myskoxen i området och i stort så hade vi kunnat berätta, men då blir det nästan som en sagobok, hur myskoxen kom till och vad den har för funktion i samhället här uppe och varför det är viktigt att vara snäll mot honom, ja men du vet man hade ju fått lägga fram det på ett sätt som tilltalar barnen och någonting som de kan uppskatta. Så det är ju absolut någonting som vi säger att vi borde göra, för att det är ju väldigt mycket historia omkring det som en bråkdel av gästerna känner till.

(Medarbetare på lokal skid- och friluftslivsanläggning)

Från informanterna som bedriver renskötsel betonades myskoxens turistpotential i större grad som ett störningsmoment för renskötseln i området.

Men vi vill ju inte ha så mycket turister uppe i fjällen, för att kunna ha betesro för våra renar. Vi tycker att det är nog – eller att det är för mycket turism uppe i fjället som det är nu. Det hade vi inte tyckt varit något positivt.

(Renskötare 1)

Det blir mer störningar för renen, minskad betesro, mer rörelse, merarbete för renskötaren. Renar hamnar utanför områden där de ska vara. Ju mer störning man får bland renarna desto mer arbete för renskötarna och desto mindre lugn och ro får renarna att tillgodogöra sig den mat de ska få i sig på ett dygn.

(Renskötare 2)

Renskötare 2 beskrev situationen kring fjällturismen idag som ”explosionsartad”. Vidare beskriver informanten att myskoxen och dess effekter inte utgör den största problematiken idag. Hen beskriver följande:

Jag brukar säga att jag har hellre ett myskoxfrämjande projekt här där vi har 100 eller 200 myskoxar här om vi slipper rovdjuren och turismen, i och med de konflikter vi har med turism och rovdjur.... Rovdjurproblematiken och problematik med turister som inte uppför sig eller turister som inte tar hänsyn och inte respekterar att här finns det renar som behöver betesro. Renarna och myskoxarna går ju i lag och det är inget bekymmer men mellan turister och renar där kan vi ha bekymmer, och med rovdjur.

(Renskötare 2)

Detta visar på hur myskoxen idag inte uppfattas som problematiskt i större avseende utan att den främsta problematiken kopplat till renskötseln orsakas av andra faktorer. Renskötseln i relation till turism och rovdjur framställdes som problematisk, medan renskötseln i relation till myskoxen framställdes som oproblemiskt där renarna och myskoxarna ”går i lag”, utan större konflikt.

5.2 Kulturella värden

Vidare beskriver även Kutz *et al.* (2017) myskoxens kulturella värde och funktion som en koppling till miljön och landskapet. Myskoxen framställdes i flera intervjuer som en symbol för området, som något säreget för platsen och flera informanter beskrev myskoxens närvaro i området i samband med ”stolthet”, samtidigt som detta sattes i kontrast med upplevelser kring myskoxen som ett ”naturligt inslag” i området.

Även om de [myskoxarna] skulle sprida sig så var det i Härjedalen som de fanns först och det var vi som kämpade för att rädda dem. Det blir väldigt mycket ”vi”-känsla i

sådana här småbyar och på något sätt så blir alla inblandade. Skulle man börja arbeta mer aktivt med den vilda [populationen] så kommer man försöka få med så mycket företag och personer från området som möjligt så lyckas man förvandla det här och få det större så kommer ju det bli en stolthet också, att man har varit med att byggt upp det och rädda det. Så jag tror att även om vi skulle ha flera hundratals [myskoxar] längre ut norr i Sverige så kommer det fortfarande vara så att ”min farfar var med när vi faktiskt började rädda dem och var med ut på fjället och satte ut djur”. Så jag tror att den stoltheten kommer hänga kvar.

(Medarbetare på Myskoxcentrum)

Vid frågan kring vad myskoxen representerar för informanterna svarade de i stora drag liknande. Myskoxen förknippades med bland annat stolthet, ett kulturarv och en symbol för det genuina. Styrka, värme och lugn förekom också i beskrivning vad myskoxens representerar. Utöver en klar majoritet av positiva bemärkelser kring myskoxen beskrev en informant, renskötare 1, att hen ”varken har något för eller emot” myskoxen. Även en del av informanterna beskrev myskoxen i relation till dess livsmiljö, fjällandskapet. Myskoxen relateras till ord som ödemarken, vildmarken och som en symbol för överlevnad i stort. Naturbevakaren från Länsstyrelsen Jämtland tillför ett perspektiv på myskoxens symbolvärde på följande sätt:

Vi har ju vårt symboldjur, och det är ju björnen. Så ja för turistnäringen, det är ju de som tycker att det finns ett symbolvärde. Jag värderar inget djur högre än något annat, alla djur får samma respekt. Allt från en sork till en älg, det är samma för mig. I min värld så är de värda lika mycket.

(Naturbevakare från Länsstyrelsen)

Hen lyfter att det finns symbolvärde hos myskoxen, men att det huvudsakligen finns inom turistnäringen mer än vad det gör för regionen i stort, i och med björnen som redan etablerat landskapsdjur.

5.3 Risker och utmaningar

Vid samtal om samexistens mellan människa och myskoxe framkom inga större negativa synpunkter, utan majoriteten av informanterna ansåg att det i dagsläget inte går att urskilja en särskild konflikt.

Men jag har egentligen aldrig hört några negativa yttringar om att det finns myskoxar här och att de stör. Aldrig någonsin under alla dessa år, utan det har varit positivt, att man bör värna om dem, inte störa dem och så. Många har ju sagt det att de har ju faktiskt funnits före människan här så varför skulle de inte kunna komma tillbaka.

(Representant från Naturskyddsföreningen)

Man är ju inge rädd för dem. Myskoxen är ju fredlig.

(Naturbevakare från Länsstyrelsen)

Vidare kring frågan om samexistens och potentiella konflikter eller risker mellan myskoxe och människa beskriver renskötare 2 följande:

Vi har inte upplevt nåt större problem med myskoxarna, den generationen som jag är i. Men frågar vi föregående generation som fick flytta kalvmärkningsanläggningen de tyckte nog kanske att de inte var jätteroliga. Men de är ju lite spännande och mysiga att ha.

Ofta när vi kommer upp vid kalvningen då träffas vi. Vi är ju i precis samma område. Det är ju kärnområdet för våran kalvning. Det är kärnområdet för myskoxarna och det är också vårat kärnområde. Vi träffas eller ses dagligen, någon av renskötarna har nästan alltid sett myskoxarna.

(Renskötare 2)

Vidare beskriver renskötare 2 att denna kontakt med myskoxarna inte pratas om i negativ bemärkelse utan att hen ser det som ett ”trevligt inslag”. Vidare beskriver dock renskötaren problematik kopplade till myskoxarna i relation till renskötsel, en problematik kring ett renskötselstängsel som påverkar dagens renskötsel.

1970–1971 sattes det upp ett stängsel mot norska gränsen där vi har god hjälp av myskoxarna att riva stängslet ibland. Vi från samebyn brukar kontrollera det två gånger per sommarsäsong. Och det är mer eller mindre varje gång man gör det så får man reparera efter myskoxarna.

(Renskötare 2)

I linje med myskoxen som turistattraktion framkom perspektiv kring okunskap för myskoxens beteende bland ditresande folk och att det kan vara grund till utmaning och risk kopplat till relationen mellan människa och myskoxe.

Jajamän, det reser folk. Vet de att det är en myskoxe, ja vi hade ju en som vi kallade för Sam i Ljusnedal, och det var ju hur mycket folk som helst. Och folket är ju dum, eller ja – riktigt dum vill jag säga. De tror ju att bara för att myskoxen står still så är den inge farlig. Myskoxen är ju ganska tydlig när han blir irriterad och kan man tecknen, ja då är det bara att gå därifrån.

...De [myskoxarna] fnyser. Det börjar med att de gnuggar nosen mot sina egna ben, sen kan de börja fnysa och slänga och gunga med huvudet. Och fortsätter du då, ja till slut så kommer det ett anfall. Ja, folk respekterar ju inte det där. Och då skriver ju en del att de är farliga och att man ska skjuta dem sen blir det fullt gatlopp i media, sociala medier. Så egentligen är det vi som gör dem farliga.

(Naturbevakare från Länsstyrelsen)

Ur detta perspektiv betonades att myskoxen i sig inte är ett farligt djur, utan beskrivs i större termer av ett fredligt sådant, men att på grund av okunskap och bristande respekt för djuret kan farliga situationer uppstå. Det förekom beskrivningar kring tidigare interaktioner mellan myskoxe och människa där människor kommit till skada.

...hen var fotograf och filmade ju dem mycket i början när de kom då och gjort filmer och så. Hen blev stängad vid pensionatet. Nu vet jag inte, men för några år sedan fanns märkena kvar i betongväggen.

...och så var det en uppe i [ett fjällparti]. Ja, utmanar man ödet så. Men det var ju inte hornen som träffade utan det var ju nosen. Revbenen och bröstkorgen gick ju sönder. Hen var nära att dö.

(Naturbevakare från Länsstyrelsen)

Det blev konflikt eller en störning som urartade till ett anfall på en människa, det var ju i samband med deras kalvning. Någon som blev fastnaglad mot en laduvägg och så, därför att hen smög runt ett hörn på en lada och där var en tjur och då är man ju för nära helt plötsligt, då kan det smälla.

(Representant från Naturskyddsföreningen)

Det förekommer alltså historier där människan har tagit skada av vilda myskoxar, men vid berättandet av dessa historier framkom även att det inte bör tolkas som myskoxens ”fel”, utan att det snarare ligger i människans okunskap vid hantering av sådan situation eller rent av olyckshändelser. Ingen av de informanterna som intervjuades hade personligen upplevt skada av en vild myskoxe, men kände till andras upplevelser av sådana situationer.

5.3.1 Generationsskillnader

Informanterna från samebyn betonade att det idag inte råder en allvarlig problematik kring myskoxens påverkan på renskötseln, men båda informanterna beskriver en annorlunda upplevelse av föregående generation vars upplevelse av myskoxens närvaro beskrevs som mer problematisk. Detta har troligtvis att göra med populationens täthet under perioden, vilket uppnådde till individantal på ungefär 34 (SLU Artdatabanken 2026), jämfört med dagens population på 8 individer. Följande citat visar på den skiftning i upplevelser av myskoxen från den yngre och den äldre generationen renskötare, beskrivet av de två renskötarna som båda tillhör den yngre generationen.

Jag skulle kunna tänka mig att de äldre har säkert en helt annan åsikt och skulle säkert inte alls vilja att de är här överhuvudtaget eftersom det har blivit mycket extra-arbete.

Men det är ju inget stort tema idag egentligen, det här med myskoxar. Men det är ju klart att man knäpper nåt kort när man ser dem, de är ju imponerande djur som kan överleva uppe på kalvfjället och äter ingenting under vintern.

(Renskötare 1)

Citatet visar på en upplevd förändring i attityd till myskoxen hos den äldre respektive den yngre generationen. Följande beskriver informanten hur myskoxen ”inte är ett stort tema idag”, vilken även bidrar till tesen kring normalisering av myskoxen och att den inte tenderar att upplevas som ett större störningsmoment. Renskötare 2 beskriver även skiftet i upplevelsen kring myskoxen mellan den äldre och yngre generationen, och visar på att deras generation av renskötare inte ”har upplevt de bekymren som de äldre har”. Renskötare 2 beskriver problematik kring en kalvmärkningsanläggning som hade en negativ påverkan på föregående generation renskötare.

Våran kalvmärkningsanläggning låg i det kärnområdet där myskoxarna var, rödfjället. Men myskoxar och renstängsel är inte kompatibla, när de vid flertalet tillfällen hade stängt in renarna för kalvmärkning så var myskoxarna där och rev stängslet och släppte ut renarna. De försökte under några år att vara i samma område och ha kvar den kalvmärkningsanläggningen men det slutade med att de behövde flytta anläggningen.

Den äldre generationen ser den [myskoxen] som ett krångligt incitament och den yngre generationen som lite spännande och trevligt inslag. Det är väl för att vi inte har upplevt de bekymren som de äldre har. Alltså, det är ju de som inte har kunnat gått utanför stugorna när vi hade kalvmärkning och det kanske inte var så trevligt när det la sig en myskoxe framför dörren. De var ju inte jättelätta att skrämman bort.

(Renskötare 2)

Båda renskötarna beskriver att de idag inte upplever en större problematik mellan myskoxarna och renskötseln, förutom att ”myskoxar och renstängsel inte är kompatibla”. Vidare beskriver renskötarna att på grund av att dagens population av myskoxar är så pass få är problematiken hanterbar, men att den bidrar med en del mer-arbete och ekonomiska kostnader gällande reparation av spärrstängslet mellan Sverige och Norge. Spärrstängslet sattes upp för att hålla renar på svensk respektive norsk mark, och hindra att renar vandrade över. Gällande problematik kring samexistens mellan tamren och myskoxen beskrevs den som nästintill icke-existerande hos de berörda informanterna. På grund av arternas olika rörelsemönster beskriver renskötarna att det inte upplever konkurrens gällande bete. Utöver renskötarna beskriver även naturfilmaren sina upplevelser av förändring gällande attityder till myskoxen från att den vandrade in i Sverige 1971 till idag, 2026. Hen beskriver följande:

Ja, då var många nyfikna, nu har man accepterat att det finns och att det kommer någon ensam [myskoxe] luffandes ibland.

(Naturfilmare)

Naturbevakaren från Länsstyrelsen Jämtland beskriver även liknande erfarenheter, att myskoxen upplevdes mer främmande och ny förr, men att det idag råder en acceptans kring den vilda populationens existens.

5.4 Normalisering av myskoxens närvaro

Ett genomgående tema under majoriteten av intervjuerna är berättelserna kring hur myskoxen har blivit en naturlig del av informanternas, varav samtliga är lokalinvånare i området, vardag. Myskoxens närvaro refereras ofta ur termer av vardaglighet och som en självklar del i landskapet och i samhället, vissa nämner även myskoxens närvaro som någonting man tar för givet. En lokal företagare inom livsmedelsproduktion och restaurangverksamhet beskriver följande:

Sen blir det ju det här med att, för oss som bor här, det blir så naturligt. Jag känner att man inte nyttjar myskoxen som man borde i allt egentligen för de blir som självklara för oss på något sätt.

(Ägare av livsmedelsföretag)

Hen beskriver myskoxens närvaro som ”självklar” och nämner potentialen till ett utökad nyttjande av den. Informanten har i sin verksamhet använt sig av myskoxen ur ett marknadsföringssyfte på loggan av en av sina produkter och beskriver vidare att hen ställer sig positiv till att fortsätta nyttja den.

Det är mycket prat med allt från att man ska dra nytta ur marknadsföringssyfte och så men vi har gjort det ändå på vår [produkt] – vi har ju en [produkt] med en myskoxe på och sådär. Men det känns som att man inte gör det – det har blivit för självklart på något sätt.

(Ägare av livsmedelsföretag)

En naturfilmare i närområdet beskriver liknande upplevelser kring normalisering av myskoxens närvaro men ur ett perspektiv av risker och rädsla kopplade till arten.

[...] ju längre bort från myskoxarna man är desto farligare är de. Det är som den berömda skrönan om varginventeringen i Italien. Där gjorde man en undersökning om vilka som var mest rädd för varg, och där har man ju ett par tusen vargar, och det visar sig att de som var mest rädd för varg var barägarna i Milano. De hörde mest historier om vargarna. Ju närmare vargområdet du kom, desto mindre rädd för varg var folk.

Bland vargarna var det ju barn som var ute och vallade boskap. Så det är alltså historierna och skrönorna runt om. Till exempel att man ska springa nerför när man möter en myskoxe därför att den har svårt att springa neråt. Det är ju också en skröna för den springer ju lika bra åt alla håll, det är bara att människan springer bättre nerför. Jag tror att det är okunnighet som styr dem som inte accepterar dem.

(Naturfilmare)

Det övergripande temat hos informanterna är att det inte råder större utmaningar eller risker kopplade till myskoxen i området idag, mer än det som renskötare 2 beskriver under avsnitt 5.3. Vid samtal kring kontakt med den vilda populationen av myskoxar beskriver informanter som upplevt det eller har någon i sin närhet som upplevt en sådan situation liknande upplevelser kring en känsla av respekt större än en känsla av rädsla. Följande citat visar hur medarbetaren på en lokal skid- och friluftsanläggning beskriver mötet mellan hans partner och en vild myskoxe.

För [hen] var det verkligen en ”wow”- grej, men [hen] ställde sig ändå lite frågande till hur [hen] skulle hantera situationen.

Men det var som [hen] sa att det är klart att hjärtat rusade när jag först såg den [myskoxen] men i efterhand, när man börjar metodiskt att jobba sig därifrån så kan man ändå landa i att det var ganska mäktigt.

(Medarbetare på lokal skid- och friluftsanläggning)

Vidare beskriver medarbetare på ett lokalt fiskecentrum en liknande upplevelse, men i relation till sitt eget upplevda möte med en vild myskoxe.

Ja, men det var väl bara kul, lite wow-känsla.

(Medarbetare på fiskecentrum)

Hen är dessutom aktiv jägare i området och beskriver att det har hänt, men att det är ovanligt, att myskoxar hamnar i jaktsituationer. Vid frågan om det pratas något kring myskoxen i jaktlaget svarar hen;

Nä, de bara är där. Det är sällan de är inne i jakten men det är väl en gång per tionde år kanske. Det är ju ungtjurarna som vandrar ur flocken och ska leta efter en ny flock då. Men det finns ju ingen ny flock. Så de brukar ta en vända och sedan återvända igen.

(Medarbetare på fiskecentrum)

Med upplevelser kring myskoxen som en ”wow-känsla” och att det är ”mäktigt” möjliggör en tolkning av myskoxen som främst ett positivt inslag i området.

Dessutom nyanseras detta genom känslan av att myskoxen blivit en naturlig del i landskapet och faunan i form att de "bara är där".

5.5 Uppfattningar av förvaltning och framtid

Informanterna uttryckte i stora drag liknande uppfattningar kring hur myskoxen förvaltas idag och hur de såg på framtida förvaltning av arten, med ett fåtal undantag. Den generella inställningen hos informanterna till dagens förvaltning var en gemensam uppfattning om förvaltningens icke-existens. Naturfilmaren beskriver det vidare, utifrån kontexten av myskoxens förvaltning:

Jag brukar säga det att när vi ser djuren från balkongen hemma i tubkikaren, att det är underligt att stå och titta på ett djur som inte finns.

(Naturfilmare)

Med bakgrund av den så kallade "gråzonen" som myskoxen uttryckligen befinner sig i, i förhållande till förvaltning, belyser naturfilmaren detta genom att beskriva myskoxen som ett "djur som inte finns". I frågan kring framtida förvaltning uttrycker naturfilmaren, liksom majoriteten av de resterande informanterna, en önskan om en befintlig förvaltning som värnar om den vilda populationen av myskoxar i Härjedalen.

Jag hade önskat att de hade kunnat öka lite så att det blir ett säkert bestånd och att de fick gå här i lugn och ro, fram och tillbaka mellan Norge och Sverige.

(Naturfilmare)

Vid frågan kring vilket syfte hen önskar en ökande population av myskoxar i Sverige svarar hen:

Bara för att alla djur har ett berättigande på det sättet tycker jag. De gör ju ingen skada, konkurrerar inte med människan på det sättet. Jag tycker det är "futtigt" att man inte kan låta dem få vara här.

(Naturfilmare)

Naturbevakaren från Länsstyrelsen Jämtland beskriver liknande upplevelser kring förvaltningen av myskoxen:

Förvaltningen av myskoxarna är ju ganska rolig egentligen, för den har ju inte förvaltats någonting. Utan Länsstyrelsen har ju fått en symbolisk summa för att de ska inventeras, men det är ju slut på det också sen 15 år tillbaka. Så att jag inventerar dem det gör jag i samband med andra typer av jobb.

...Framförallt kanske att Sverige har bestämt sig vad vi ska göra med myskoxarna. Det är den stora frågan.

(Naturbevakare från Länsstyrelsen)

Renskötarna beskrev synen på förvaltning på ett sätt som skiljer sig från övriga informanter där renskötare 2 förklarade den på följande vis:

Men jag tycker att det skulle finnas ett utrymme för en förvaltning utav det, om förutsättningar skapas för att det inte blir krockar mellan rennäringsen och myskoxen. Det skulle ju kräva att man har utrymme för att krockar kan ske, att de hamnar där de inte har lov att vara, eller att vi kan nyttja Norge på ett annat sätt. Ska vi ha en större population (myskoxar) då kan vi inte ha ett stängsel mot Norge, det skulle inte funka. I och med att de river det. Vi kan ju inte tro att vi har ett stängsel som funkar där och så går de och river det, vi är där och lagar en dag och så nästa dag så river de det och så får renarna igenom, det skulle bli ett väldigt stort merarbete. Tar man bort stängslet mot Norge – ja men då har vi inte bekymret, då vet vi att det inte finns nåt stängsel, då får renarna vara i Norge, myskoxarna kan gå fram och tillbaka.

(Renskötare 2)

Renskötare 1 beskrev sina önskemål om myskoxens framtida population på följande vis:

Att den hålls som den är eller att den inte finns alls. Jag har inga önskemål om att den ska växa, det ser jag inte som något positivt.

(Renskötare 1)

Gemensamt för renskötarna är att båda betonade *hur* en framtida förvaltning av myskoxarna hade sett ut som viktig, och att den i så fall önskas ta renskötselns i beaktning. På grund av studiens avgränsningar har frågan kring förvaltning ej inkluderats mer än översiktligt under intervjuerna, och fokus har istället legat i uppfattningar av myskoxens närvaro i området.

5.6 Syntes av resultaten

Sammanfattningsvis visar resultaten att myskoxen tillskrivs olika betydelser beroende på social position och relation till landskapet. För turistrelaterade verksamheter och företag som säljer produkter framträder myskoxen främst som en ekonomisk och symbolisk resurs med potential till ett större värde inom marknadsföring. Utifrån informanter från rennäringsen framställs myskoxen i termer av historisk problematik i relation till renskötselns och anpassningar av arbetet, samt en oro för potentiella framtida störningar av myskoxen i relation till renskötselns i området. Informanter från organisationer, naturbevakaren och naturfilmaren betonar sin personliga relation till myskoxen som positiv och att värna om djurets egen inneboende rätt till existens.

Sammanfattningsvis har studien visat på en övergripande positivitet kring myskoxens närvaro i området. Det finns ingen rådande konflikt eller debatt kring

myskoxarnas existens eller icke-existens i området utan utifrån det insamlade materialet pekar det på en acceptans och i många fall en uppskattning av myskoxens närvaro. Vidare visar studiens resultat på en övergripande bild av myskoxen som en självklarhet i bygden och bland lokalinvånare. Myskoxen har blivit vardag, och är ett inslag som många av informanterna beskriver som någonting man tar för givet och är naturligt.

I frågan kring förvaltning beskriver majoriteten av informanterna dagens förvaltning som icke-existerande och att en etablerad förvaltning med skötselplan och åtgärdsprogram för arten hade varit nödvändig för en lyckosam utveckling av den vilda populationen av myskoxar. En av informanterna, renskötare 2, beskrev dagens förvaltning av myskoxarna som acceptabel och yttrade inga större önskemål på en förändring av situationen kring förvaltning av populationen.

Gällande enkätstudien vill jag lyfta ett mönster utifrån de få, enbart fem, svar som enkäten genererade. En fråga ur enkäten innefattar hur respondenter sammantaget uppfattar myskoxens närvaro, där svarsalternativen var ett spann från ”enbart positiv” till ”enbart negativ”. Samtliga respondenter svarade ”enbart positiv”. En annan fråga ur enkäten behandlar hur viktig respondenten anser att bevarandet av myskoxen i Härjedalen är, där svarsalternativen var ett spann från ”mycket viktig” till ”mycket oviktig”. Samtliga respondenter svarade ”mycket viktig”. Resultaten från enkätstudien visar en enlighet med den övergripande positiva inställningen till myskoxen utifrån intervjuerna.

6. Diskussion

6.1 Myskoxen som social representation

För att förstå på vilka sätt myskoxen ges mening utifrån mina valda studieområden används social representationsteori som ett analytiskt ramverk. Teorin grundas på att människor tolkar och förstår sin omvärld baserat på socialt delade föreställningar. Dessa föreställningar formas genom olika medier, traditioner och historiska erfarenheter (Chaib & Orfali 1995). I denna studie möjliggör teorin en analys av hur myskoxen konstrueras på olika sätt utifrån olika aktörer.

6.1.1 Konstruktion av myskoxen som ekonomisk tillgång

Resultaten visar på vilka sätt myskoxen kan förstås som en lokal resurs. Resultaten visade på att lokala entreprenörer och verksamma företagare i området ställde sig positivt till potentialen att nyttja myskoxen ur ett marknadsföringssyfte och en vilja att inkludera det ytterligare i deras verksamhet. Resultatet visar på att myskoxen kan nyttjas på ett sätt som lockar fler besökare. Dessa resultat kan tolkas som en social representation där myskoxen ges en ekonomisk och symbolisk funktion. Entreprenörernas beskrivningar av myskoxen som en resurs ur turistperspektiv och artens ekonomiska potential i relation till deras verksamheter kan tolkas som en process av anknytning utifrån social representationsteori. Genom att tolka myskoxen utifrån redan etablerade föreställningar och bekanta ramar om naturturism och ekonomisk utveckling kan myskoxens närvaro bli begriplig och meningsfull ur ett entreprenöriellt sammanhang.

Utifrån processen av objektifiering inom social representationsteori innebär det hur fenomen görs konkreta, ofta genom att fenomenet blir en symbol för något större (Chaib & Orfali 1995). Informanterna visar även på myskoxens möjligheter till bidrag ur ett marknadsföringssyfte. Utifrån en process av objektifiering kan detta tolkas genom hur myskoxen konkretiseras och objektifieras som en visuell representation av området, vilket möjliggör dess användning i marknadsföring. Arten kan tolkas utöver dess biologiska roll och förstås ur ett bredare perspektiv som bidragande till lokala företag och deras platsprofilering och marknadsföring. Vidare tolkar jag detta som en följd av myskoxens beskrivna ”exklusivitet”.

6.1.2 Konstruktion av myskoxen som utmaning

De utmaningar som presenterades visade på att den främsta utmaningen kring myskoxen beskrevs från renskötarnas perspektiv, samtidigt som den inte belystes som svårartad. Till skillnad från den anknytningsprocess som beskrevs under avsnitt 6.1.1 för lokala företagare, tolkar jag en viss skillnad i anknytningsprocessen hos renskötarna. Här förstås myskoxen i relation till renskötelsens praktiker, där

anknytningsprocessen kan tolkas som relaterad till myskoxens påverkan på renskötseln och landskapets användning. Genom denna koppling kan myskoxen i mindre grad tolkas som en resurs, utan som en potentiell störning i ett redan etablerat system. Detta tolkar jag som en följd av den beskrivna problematik kopplat till myskoxarna från äldre generation som renskötarna beskrev.

Ur denna kontext kan myskoxen förstås, utifrån processer av objektifiering, som en konkret aktör i landskapet med förmåga att påverka renskötseln rent praktiskt. Upplevelsen av arten i området ges, genom objektifieringen, en praktisk och materiell betydelse i relation till samebyns verksamhet. I och med att de utmaningarna som uttrycktes i relation till myskoxen inte beskrevs som svårartade och att resterande informanter utöver renskötarna betonade de positiva effekterna mer än negativa effekterna av myskoxen i relation till deras verksamhet gör det möjligt för en tolkning av myskoxens närvaro i Västra Härjedalen som icke präglad av konflikt. Detta visar på en kontrast eller ett undantag från den generaliserade idén att återintroducerade arter medför konflikt, vilket bland andra Klich *et al* (2021) redovisar i deras slutsats att visenter orsakar fler konflikter än något annat växtätande vilt i regioner i Polen, och IUCN (2023) visar i övergripande perspektiv på hur konflikter mellan människa och vilt blir vanligare i samband med fler återintroduktioner av vilda djur.

6.1.3 Symboliska betydelser och identitet

Informanternas beskrivningar av myskoxen i relation till ödemark, vildmark, genuinitet och som en symbol för överlevnad i stort anser jag kan förstås som en form av anknytning till etablerade föreställningar av fjällandskapets identitet. Detta anser jag blir intressant när det ställs i kontrast till renskötare 2 upplevelser av den ”explosionsartade” turismen på fjället idag. Utifrån processen av objektifiering utifrån social representationsteori kan detta tolkas som att abstrakta begrepp som ”vildmark” och ”genuinitet” görs konkreta med hjälp av myskoxen som en symbol. Detta tyder på att myskoxen kan tolkas som en visuell representation av dessa idéer.

6.2 Normalisering och vardagliggörande av myskoxens närvaro

Informanten med bakgrund i naturfotografering och naturfilm beskriver hur myskoxen i vissa sammanhang missförstås och hen skyller detta på okunskap. En intressant reflektion är ”ju längre bort från myskoxarna man är desto farligare är de”. Den belyser normalisering av myskoxens närvaro bland lokalinvånare och personer som berörs av dess närvaro, som vid flertalet tillfällen gör sin bemärkt under intervjuerna. Andra informanter yttrade liknande upplevelser av att vänja sig vid myskoxen och att den blivit en del av landskapet.

Den normalisering av myskoxens närvaro som framträder i intervjumaterialet kan förstås i relation till begreppet *shifting baseline syndrome* (Pauly 1995).

Begreppet beskriver hur människors uppfattningar kring vad som ett ”normalt” tillstånd i naturen (baseline) förändras över tid, i linje med att denne ”baseline” skiftas i takt med människors anpassning till nya ekologiska och sociala förhållanden. Utifrån, till exempel, renskötarnas beskrivelser av generationsskillnader inom attityder och uppfattningar av myskoxen kan detta tolkas i linje med *shifting baseline syndrome*. Myskoxen vandrade in i Sverige 1971, där det med stor sannolikhet går att tolka att myskoxen uppfattades som ett nytt inslag i det Härjedalska landskapet, vilket även medförde en del ny problematik som renskötarna beskriver att tidigare generationer upplevt.

Det blir i denna studie tydligt hur flera informanter beskriver myskoxen som ett naturligt inslag i landskapet och inte som något egentligt anmärkningsvärt. Av de informanter som verkade i området under tiden då myskoxarna vandrade över den norska gränsen beskriver myskoxen som ett nytt och främmande inslag i landskapet då. Det som initialt framstod som ovanligt tycks gradvis ha integrerats med informanternas föreställningar av naturen och landskapet i området. Processen av normalisering och vardagliggörande av myskoxen kan tolkas som ett uttryck för hur referensramar för vad som uppfattas som normalt i naturen succesivt förskjuts, det vill säga en ny ”baseline” grundas och myskoxens närvaro inte längre uppfattas som ovanligt. Denna process väcker även frågor kring vilka ekologiska förändringar som riskerar att normaliseras över tid, och hur sådana förskjutningar påverkar synen på naturvård och även artintroduktioner.

6.3 Naturanknytning – relation mellan människa och vilt

I detta avsnitt analyseras hur informanterna uttrycker olika former av naturanknytning i relation till myskoxen. Medan föregående avsnitt, 6.1, belyser hur myskoxen konstrueras genom sociala representationer framkommer även möjligheter för analys av grundläggande frågor om hur naturen förstås och värderas. De sätt på vilka myskoxen tillskrivs mening kan därmed också ses som uttryck för olika natursyner. Följande analys tar sin utgångspunkt i tre övergripande miljöetiska perspektiv: antropocentrism, biocentrism och ekocentrism. Dessa perspektiv erbjuder analytiska verktyg för att synliggöra hur naturen tillskrivs värde, antingen utifrån dess betydelse för människan (antropocentrisk), dess egenvärde som levande system (biocentrisk) och dess roll i ett större ekologiskt sammanhang (ekocentrisk).

Genom att applicera dessa perspektiv på intervjumaterialet möjliggör det till att identifiera på vilka sätt naturen förstås och hur det samspelar med informanternas erfarenheter och uttryck kring myskoxen i detta fall. Analysen visar hur de olika natursynerna ofta inte framträder som entydiga eller statiska, utan att de även kan vara överlappande och kontextberoende.

6.3.1 Natursyn

Hos de informanter som intervjuades med bakgrund i turistverksamhet och/eller andra typer av företagande i området ställde sig informanterna positiva till nyttjandet av myskoxen inom marknadsföring. De betonade myskoxens roll och potential som turistattraktion och en av anledningarna för folk att resa till området. Det beskrevs ett intresse hos entreprenörerna att värna om den vilda populationen i relation till deras verksamheter i termer av att en frisk och välmående vild population av myskoxar kan locka folk att resa dit och på så sätt innebära fördelaktiga konsekvenser för deras verksamheter, i form av ett större antal besökare och större ekonomiska intäkter. Utifrån ett teoretiskt perspektiv av natursyn kan detta tolkas som en antropocentrisk natursyn där myskoxen tillskrivs värde i relation till dess förmåga att kopplas till nytta för människan. Utifrån en antropocentrisk natursyn framträder myskoxen som en resurs i form av en turistattraktion och ekonomisk möjlighet. Denna förståelse kan tolkas som ett antropocentriskt perspektiv på myskoxen, där naturens värde motiveras utifrån dess funktion i relation till mänskliga behov och intressen. Utifrån ett antropocentriskt perspektiv på naturen blir myskoxens betydelse nära kopplad till dess potential, och redan etablerad nyttjande av arten, att bidra till lokal ekonomisk utveckling och bidragande till det lokala näringslivet.

I kontrast till detta framträder även under intervjuerna med andra informanter utöver lokala entreprenörer en natursyn där myskoxen tillskrivs värde oberoende av dess nytta för människan. Exempel på detta är naturfilmarens beskrivelse "...att alla djur har ett berättigande på det sättet" och naturbevakaren från Länsstyrelsens Jämtland motivering att "...jag värderar inget djur högre än något annat, alla djur får samma respekt. Allt från en sork till en älg, det är samma för mig. I min värld så är de värda lika mycket". Dessa beskrivningar kan tolkas som yttringar från ett biocentriskt perspektiv av natur (Schultz *et al.* 2004). Informanternas beskrivelse av myskoxen som berättigad till sin egen existens och även tillskrivs respekt kan tolkas som ett uttryck av en biocentrisk natursyn. Myskoxen framträder här inte främst som en resurs eller en utmaning, utan myskoxen kan förstås som en del av naturen med en inneboende egenrätt till existens, fränkopplad av mänsklig åsikt.

Gällande det ekocentriska perspektivet på natursyn framträdde det främst under intervjuerna med renskötarna. Under intervjuerna med renskötarna framkom perspektiv på landskapet i sin helhet och på relationer mellan arter, i detta fall tamren och myskoxe. Detta kan tolkas som uttryck för en ekocentrisk natursyn där värdet av naturen inte enbart ligger i enskilda arter utan mer i balansen mellan olika arter och deras ekosystemfunktioner. Bägge renskötarna betonade att myskoxens närvaro bör förstås i relation till redan befintliga ekologiska och praktiska system, vilket renskötseln kan tolkas som. Ur ett ekocentriskt perspektiv, vilket framkom under intervjuer med renskötarna, kan myskoxen tolkas utifrån relationen till andra arter och till landskapets funktion.

Viktigt att lyfta är att analysen av natursyn utifrån det insamlade materialet visar även på att perspektiven sällan framkommer enskilt. Många informanter uttrycker en kombination av olika natursyner beroende på sammanhang. Till exempel kan en informant visa på myskoxens ekonomiska värde i relation till människans nyttjande, samtidigt som den betonar myskoxens egenvärde i ett annat. Detta tyder på att relationen mellan människa och vilt är dynamisk snarare än entydig.

Vidare vill jag belysa att diskussionen kring natursyn relaterar till det större vetenskapliga fältet av human-nature relationship, och jag vill tillägga att analysen av relationen mellan människa och vilt/natur inte enbart kan reduceras ner till olika natursyner. Därför vill jag tillägga att de natursyner som framträder i materialet kan vidare förstås i relation till ett bredare perspektiv på ömsesidigt beroende mellan natur och samhälle. I linje med resonemanget om *nature-society interdependence* (Schucksmidt & Brown 2016) framträder relationen till myskoxen som situerad i olika konkreta praktiker och inte enbart som ett uttryck för abstrakta idéer kring myskoxen. Detta framkommer i hur olika informanter relaterar till myskoxen utifrån sina respektive verksamheter. Till exempel hur lokala entreprenörer och verksamma inom turistnäring kopplar myskoxen till marknadsföring, turistverksamhet och andra ekonomiskt relaterade verksamheter, medan det ur kontext av renskötarna betonar myskoxen i relation till markanvändning och populationens påverkan i landskapet. Genom detta resonemang tolkar jag att naturen inte framträder som en extern kategori, utan som en aktiv del av de sociala och ekonomiska sammanhang vilka informanterna verkar inom.

6.4 Regenerativ naturturism

Resultaten visar att myskoxen delvis tillskrivs olika värden utifrån olika aktörer. Myskoxens ekonomiska värde lyfts av lokala entreprenörer där myskoxen förstås i relation till platsens attraktionskraft och naturturism. Detta ligger i linje med hur vilda djur ofta fungerar som centrala resurser i skapandet av upplevelser, exempelvis i form av naturturism, och destinationers identitet (Newsome *et al.* 2005). Utifrån Atladóttir (2023) kan dessa processer förstås utifrån regenerativ naturturism som betonar ett skifte från en exploaterande användning av natur ur ett turistsyfte till en mer ömsesidig och återbyggande användning. Informanterna som uttryckte intresse för användning av den vilda populationen av myskoxar ur ett turistsyfte betonade även ett egenintresse av att värna om den vilda populationen. Den population som finns idag gynnar deras verksamhet i form av att folk lockas till området, och detta skulle kunna nyttjas mer i deras avseende, men dock samtidigt som den vilda populationen värnas om så att den positiva inverkan på deras verksamhet består. Detta kan förstås genom Atladóttir (2023) som menar att regenerativ naturturism innebär att turismens roll inte enbart handlar om att minimera negativ påverkan utan även bidra positivt till ekologiska och sociala system. De beskrivelser från informanterna kring myskoxens symboliska och

platsanknutna värde öppnar upp för en tolkning utifrån regenerativa förhållningsätt i relation till naturturism, där relationen mellan människa och natur är ömsesidig. Denna balans kring myskoxens ekonomiska och symboliska värden i studieområdet speglar en bredare diskussion inom naturturism relaterat till balansen mellan exploatering och bevarande.

7. Slutsats

Syftet med denna studie har varit att undersöka vilken mening och vilka värden lokala aktörer i Västra Härjedalen tillskriver den vilda populationen av myskoxar, med fokus på lokalt verksamma personer inom olika näringar. Resultaten har analyserats och visat på vilka sätt myskoxen tillskrivs mening ur ett lokalt sammanhang. Utifrån ett bredare perspektiv har denna studie handlat om att inkludera samhällsvetenskapliga perspektiv i ett annars naturvetenskapligt dominerat fält och belysa hur människor i områden berörda av restaurering- och bevarandeprojekt samt rewildinginitiativ uppfattar relationen till vilt och natur.

Utifrån studiens resultat tolkar jag två övergripande slutsatser. Dels att det finns en generell hög acceptans och informanterna beskriver en positivitet i relation till myskoxen, vilket dels visas genom resultat från intervjuerna men även genom de få, men positivt ställda, resultaten från enkätstudien. Sedan tolkar jag även ett genomgående tema bland informanterna att myskoxen har blivit vardag, att den är en naturlig del i lokalsamhället, i landskapet och i den omgivande naturen. Även uppfattningen av att myskoxen inte alltid har setts som ett naturligt inslag i området, att det till en början fanns andra uppfattningar om myskoxen som främmande. Processen kring normalisering av myskoxens närvaro i området och förändringen i uppfattningen av myskoxens närvaro kan förstås i relation till *shifting baseline syndrome*, där uppfattningar av vad som utgör ett naturligt tillstånd i naturen förändras över tid. Utifrån studiens resultat framkommer inte myskoxen som ett främmande inslag i området idag, utan mer som en accepterad del av det lokala landskapet.

Vidare visar studien att olika natursyner – antropocentriska, biocentriska och ekocentriska – kommer till uttryck i informanternas beskrivningar. Myskoxen blir, genom de olika natursynerna, värderad på olika sätt, vilka ofta är kopplade till informanternas praktiska kopplingar till naturen i området.

Gällande perspektivet på förvaltning av myskoxen lyftes inte de frågorna mer än nödvändigt under intervjuerna, men det var ett genomgående tema att förvaltningen av myskoxen är icke-existerande och många av informanterna beskrev önskemål av en aktiv förvaltning av den vilda myskoxpopulationen. Studien pekar på ett behov av vidare forskning kring förvaltningen av den vilda myskoxpopulationen, på grund av denna studiens avgränsningar lämnas utrymme för vidare forskning inom frågan av förvaltning. Studien pekar på behovet av fortsatt forskning hur lokala uppfattningar och erfarenheter kan integreras i förvaltning av vilda djur.

Sammantaget visar studien att myskoxen inte enbart kan förstås som ett ekologiskt fenomen, utan även som en social aktör vars betydelse kan skifta mellan olika aktörer som berörs av dess närvaro. Detta belyser vikten av att inkludera sociala dimensioner av naturvård- och artrestaureringsprojekt.

Referenser

- Abric, J.-C. (1993). Central system, peripheral system: their functions and roles in the dynamics of social representations. *Papers on social representations*, 2, 75-78. https://www.researchgate.net/publication/284756719_Central_System_Peripheral_System_their_Functions_and_Roles_in_the_Dynamic_of_Social_Representations# citations [Hämtad 2026-03-25]
- Andreassen S.-A.(2017). Forvaltningsplan for moskusbestandene på Dovrefjell. (Management plan for the muskox population on Dovrefjell.) Rapport nr. 4–2017. Trondheim: Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Miljøvernavdelingen (Sør Trøndelag County Governor’s Office, Dept. of Environmental Management). <https://www.statsforvalteren.no/siteassets/sf-trondelag/dokument-fmtl/miljo-og-klima/naturmangfold/moskus/forvaltningsplan-for-moskus-12.12.2017-endelig-versjon.pdf> [Hämtad 2026-04-10]
- Atladóttir, Ó. Ý., Aquino, J., Nikolova, M & Falter, M. (2023). Nordic Regenerative Tourism: A Pilot Project. Reykjavik, Iceland: *Icelandic Tourism Cluster*. https://static1.squarespace.com/static/64b120d26ff34d6b65ffaa3/t/656daf9f78220175ba3a026c/1701687234952/NORREG_FINAL_REPORT_2022.pdf [Hämtad 2026-02-17]
- Bruskotter, J.T & Wilson, R.S. (2014). Determining Where the Wild Things will be: Using Psychological Theory to Find Tolerance for Large Carnivores. *Conservation Letters*, 7: 158-165. <https://doi.org/10.1111/conl.12072> [Hämtad 2026-04-29]
- Bryman, Alan (2016). Social research methods. Oxford: *Oxford University Press*.
- Chaib, M & Orfali, B. (1995). Sociala Representationer: Om vardagsvetandets sociala fundament. *Daidalos*. Göteborg.
- Collins B. (2022). Influences of social representations on the development of wildlife management policy: a case study of the muskox of Dovrefjell-Sunddalsfjella National Park. MSc thesis, Norwegian University of Science and Technology.
- Creswell, John W & J. David Creswell. (2018). 5th edition. Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. *Sage publications*.
- Cross, S.L., Bateman, P.W & Cross, A.T. (2020). Restoration goals: Why are fauna still overlooked in the process of recovering functioning ecosystems and what can be done about it? *Ecol Manag Restor*, 21: 48. <https://doi.org/10.1111/emr.12393> [Hämtad 2026-02-18]
- Cuyler, C., Rowell, J., Adamczewski, J., Anderson, M., Blake, J., Bretten, T., Brodeur, V., Campbell, M., Checkley, S. L., Cluff, H. D., Côté, S. D., Davison, T., Dumond, M., Ford, B., Gruzdev, A., Gunn, A., Jones, P., Kutz, S., Leclerc, L.-M., Mallory, C., Mavrot, F., Mosbacher, J. B., Okhlopkov, I. M., Reynolds, P., Schmidt, N. M., Sipko, T., Sutor, M., Tomaselli, M & Ytrehus, B. (2020). Muskox status, recent variation, and uncertain future. *Ambio*, 49(3), 805-819. <https://doi.org/10.1007/s13280-019-01205-x> [Hämtad 2026-01-28]
- Ecoscene Productions. (2025). The Return of a Relic – The muskox are back.

- <https://www.youtube.com/watch?v=GAR1WbomZ5Y> [Hämtad 2026-02-11]
 Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869. EUT L, 2024/1991, 29.7.2024, <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1991/oj> [Hämtad 2026-04-28]
- Garrido, P., Thulin C-G & Negro J-J. (2025). EU nature restoration law fails to recognize missing large herbivore functions. *Biological Conservation*.
<https://pub.epsilon.slu.se/38382/1/garrido-p-et-al-20250909.pdf> [Hämtad 2026-04-29]
- Hedrick, W. P & Kalinowski, T. S. (2000). Inbreeding Depression in Conservation Biology. *Annual Review Ecology, Evolution, and Systematics*. 31:139-162. <https://doi.org/10.1146/annurev.ecolsys.31.1.139> [Hämtad 2026-04-29]
- Ihl, C., & Klein, D. R. (2001). Habitat and Diet Selection by Muskoxen and Reindeer in Western Alaska. *The Journal of Wildlife Management*, 65(4), 964–972.
<https://doi.org/10.2307/3803045> [Hämtad 2026-04-15]
- Jonsson W, A. (2024). Myskoxens framtid i den svenska fjällvärlden.
<https://data.riksdagen.se/fil/5B61D9F6-6B80-49A1-8763-3B9FABAD5AD0>
 [Hämtad 2026-03-17]
- J. Svenning, P.B.M. Pedersen, C.J. Donlan, R. Ejrnæs, S. Faurby, M. Galetti, D.M. Hansen, B. Sandel, C.J. Sandom, J.W. Terborgh, & F.W.M. Vera. (2016). Science for a wilder Anthropocene: Synthesis and future directions for trophic rewilding research., *Proc. Natl. Acad. Sci. U.S.A.* 113 (4) 898-906,
<https://doi.org/10.1073/pnas.1502556112>
<https://www.pnas.org/doi/epdf/10.1073/pnas.1502556112> [Hämtad 2026-02-18]
- Jørgensen, D. (2015). Rethinking Rewilding. *Geoforum*: 65.
[10.1016/j.geoforum.2014.11.016](https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2014.11.016) [Hämtad 2026-04-29]
- Klein, D.R. (1992). Comparative ecological and behavioral adaptations of *Ovibos moschatus* and *Rangifer tarandus*. *Rangelands* 12, 47–55,
 doi: [10.7557/2.12.2.1016](https://doi.org/10.7557/2.12.2.1016). [Hämtad 2026-03-17]
- Klich, D., Łopucki, R., Perlińska-Teresiak, M., Lenkiewicz-Bardzińska, A., & Olech, W. (2021). Human–Wildlife Conflict: The Human Dimension of European Bison Conservation in the Bieszczady Mountains (Poland). *Animals*, 11(2), 503.
<https://doi.org/10.3390/ani11020503> [Hämtad 2026-04-20]
- Kungliga Skogs- och Lantbruksakademin. (2020). Nytt & Noterat: Nr 2.
https://www.ksla.se/wp-content/uploads/2020/12/KSLA-Nytt_2-2020.pdf
 [Hämtad 2026-03-17]
- Kutz, S., Rowell, J., Adamczewski, J., Gunn, A., Cuyler, C., Aleuy, O. A., Austin, M., Berger, J., Blake, J., Bondo, K., Chimoné, D., Dobson, A., Di Francesco, J., Gerlach, S. C., Kafle, P., Mavrot, F., Mosbacher, J. B., Murray, M., Nascou, A., Orsel, K., Rossouw, F., Schmidt, N. M., Sutor, M., Tomaselli, M., & Ytrehus, B. (2017). Gathering to Share Knowledge on Umingmak in a Time of Rapid Change. *Arctic*, 70(2), 225–236. <https://www.jstor.org/stable/26379769> [Hämtad 2026-03-17]

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). Den kvalitativa forskningsintervjun. 3d edn, Lund: Studentlitteratur.
- Lorimer, J., Sandom, C., Jepson, P., Doughty, C., Barua, M., & Kirby, K. (2015). Rewilding: Science, Practice, and Politics. *Annual Review of Environment and Resources*, 40. <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev-environ-102014-021406> [Hämtad 2026-04-29]
- Martin, L., White P, M., Hunt, A., Richardson, M., Pahl, S & Burt, J. (2020). Nature contact, nature connectedness and associations with health, wellbeing and pro-environmental behaviours. *Journal of Environmental Psychology*, Volume 68. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2020.101389> [Hämtad 2026-04-17]
- Mikołajczak, K. M., Jones, N., Sandom, C. J., Wynne-Jones, S., Beardsall, A., Burgelman, S., Ellam, L., & Wheeler, H. C. (2022). Rewilding—The farmers’ perspective. Perceptions and attitudinal support for rewilding among the English farming community. *People and Nature*, 4, 1435–1449. <https://doi.org/10.1002/pan3.10376> [Hämtad 2026-04-29]
- Moscovici, S. (1961) *La psychanalyse, son image et son public*. Presses Universitaires de France, Paris.
- Moscovici, S & Duveen, G. (2000). Social Representations. *John Wiley and Sons Ltd*. Myskoxcentrum. (u.å.). Projekt Myskoxe 2030. <https://myskoxcentrum.se/projektmyskoxe-2030/> [Hämtad 2026-02-16]
- Naturvårdsverket. (2025). Information om arbetet med förslag till nationell restaureringsplan. <https://www.naturvardsverket.se/om-oss/regeringsuppdrag/pagaende-regeringsuppdrag/forslag-till-nationell-restaureringsplan-och-forfattningsandringar-till-foljd-av-eu-forordning-om-restaurering-av-natur/information-om-arbetet-med-forslag-till-nationell-restaureringsplan/> [Hämtad 2026-02-10]
- Naturvårdsverket. (2025). EU-förordning för att restaurera natur. <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/mark-och-vattenanvandning/eu-forordning-for-att-restaurera-natur/> [Hämtad 2026-02-16]
- Naturvårdsverket. (2016). Fridlysta fåglar, däggdjur, kräddjur, groddjur och ryggradslösa djur. <https://www.naturvardsverket.se/49162f/globalassets/amnen/arterskydd/dokument/artlista-alla-fridlysta-djurarter.pdf> [Hämtad 2026-02-17]
- Newsome, D., Dowling K, R & Moore A, S. (2005). Wildlife Tourism. *Channel View Publications*.
- Pettersson, H. (2014). ”Återförvilda” Sverige? En studie av rewilding som strategi för att bevara kulturlandskapet och gynna biologisk mångfald. *University of Gothenburg*. <https://gupea.ub.gu.se/server/api/core/bitstreams/703e87f5-605b-4d8f-a71b-b8eb984d77dc/content> [Hämtad 2026-04-06]

- Pauly, D. (1995). Anecdotes and the shifting baseline syndrome of fisheries. *Elsevier Science Ltd*. Volym 10.
<https://fbaum.unc.edu/teaching/articles/ShiftingBaseline.pdf> [Hämtad 2026-04-18]
- Rewilding Europe. (u.å.). Making Europe a Wilder place. <https://rewildingeuropa.com/>
 [Hämtad 2026-02-18]
- Robson, C. & McCartan, K. (2016). *Real world research: a resource for users of social research methods in applied settings*. Fourth Edition. Wiley.
- Sametinget. (2024). Ordförklaringar rennärning. <https://sametinget.se/ordforklarings-rennarining> [Hämtad 2026-02-17]
- Sametinget. (2024). Ruvhten Sijte. <https://sametinget.se/2906> [Hämtad 2026-02-11]
- Schultz P, W., Shriver, C., Tabanico J, J & Khazian M, A. (2004). Implicit connections with nature. *Journal of Environmental Psychology, Volume 24, Issue 1*.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494403000227>
 [Hämtad 2026-02-19]
- Schmidt N. M., Mosbacher J.B., Vesterinen E.J., Roslin T & Michelsen A. (2018). Limited dietary overlap amongst resident Arctic herbivores in winter: complementary insights from complementary methods. *Oecologia*.
<https://doi.org/10.1007/s00442-018-4147-x> [Hämtad 2026-04-19]
- SFS 1987:905. Jaktförordningen
- SFS 1987:259. Jaktlagen
- Shucksmith, M., & Brown, D.L. (2016). Framing Rural Studies in the Global North. *Routledge International Handbook of Rural Studies (1st ed.)*. Routledge.
- SLU Artdatabanken. (2026). Artfakta: *Ovibos*. <https://artfakta.se/taxa/1001656>
 [Hämtad 2026-02-17]
- SLU Artdatabanken. (2026). Artfakta: slidhornsdjur (Bovidae).
<https://artfakta.se/taxa/2002173> [Hämtad 2026-02-17]
- SLU. (2025). Ämnesområdet Restaureringsekologi.
<https://www.slu.se/forskning/forskningskatalog/grupper/r/restaureringsekologi/>
 [Hämtad 2026-02-18]
- SLU Artdatabanken. (2020). Artfakta: Myskoxe (*Ovibos moschatus*) Rödlisterbedömning.
<https://artfakta.se/taxa/206042/rodlistning> [Hämtad 2026-02-11]
- SLU Artdatabanken. (2026). Artfakta: myskoxe (*Ovibos moschatus*).
<https://artfakta.se/taxa/206042/information> [Hämtad 2026-01-26]
- Soulé, M., & Noss, R. (1998). Rewilding and Biodiversity. *Wild Earth*.
<https://rewilding.org/wp-content/uploads/2012/04/RewildingBiod.pdf> [Hämtad 2026-02-18]
- Strand, M & Aronsson, M. (2022). Främmande arter. Sveriges lantbruksuniversitet, Artdatabanken. https://bioresurs.uu.se/wp-content/uploads/2022/04/bilagan2022_1_invasivaarter.pdf [Hämtad 2026-02-11]
- Sveriges lantbruksuniversitet, Centrum för biologisk mångfald. (2025). Om biologisk

- mångfald. <https://www.slu.se/om-slu/organisation/institutioner/stad-land/slu-centrum-for-biologisk-mangfald/biologisk-mangfald/om-biologisk-mangfald/> [Hämtad 2026-02-16]
- Thulin, C-G., Ausilio, GM., Sannö, A., Niklasson, M., & Kjellander, P. (2023). Genomförbarhetsanalys av återintroduktion av visent (*Bison Bonasus*) till Sverige. Sveriges lantbruksuniversitet. <https://pub.epsilon.slu.se/34971/1/thulin-c-g-et-al-20240903.pdf> [Hämtad 2026-03-16]
- Thulin C-G. (2010). Faunarestaurering - Ett paradigmskifte i arbetet med biologisk mångfald. En sammanfattning av konferensen ”Faunarestaurering – Möjligheter inom bevarande och förvaltning” Den 27 april 2010 på Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Stockholm. https://internt.slu.se/globalassets/ew/org/inst/afb/block/cfw-publikationer/thulin-2010_faunarestaurering.pdf [Hämtad 2026-03-05]
- Thulin C-G., Englund L., Spong G & Ericsson G. (2011). Möjligheter för myskoxen. *Fauna & Flora*. https://internt.slu.se/globalassets/ew/org/inst/afb/block/cfw-publikationer/20.-thulin-c-g-englund-l-spong-g-ericsson-g-2011-mojligheter-for-myskoxen_fauna--flora.pdf [Hämtad 2026-04-29].
- Treves A & Karanth K. Ullas. (2003). Human-Carnivore Conflict and Perspectives on Carnivore Management Worldwide. *Conservation Biology*. Volym 17. [10.1111/j.1523-1739.2003.00059.x](https://doi.org/10.1111/j.1523-1739.2003.00059.x) [Hämtad 2026-04-29].
- Länsstyrelsen Jämtlands län. (u.å.). Rogen. <https://www.lansstyrelsen.se/jamtland/besoksmal/naturreservat/rogen.html?sv.target=12.382c024b1800285d5863a88b&sv.12.382c024b1800285d5863a88b.route=/&searchString=&counties=&municipalities=&reserveTypes=&natureTypes=&accessibility=&facilities=&sort=none> [Hämtad 2026-02-09]
- Vildriket. (u.å.). Vildriket i central roll när den svenska myskoxen inventeras. <https://vildriket.se/myskoxe-2030-pressmeddelande/> [Hämtad 2026-02-16]
- Widemo, F., Elmhagen, B & Liljebäck, N. (2019). Viltets ekosystemtjänster: En kunskapssammanställning. Rapport 6889. *Naturvårdsverket*. <https://www.naturvardsverket.se/4aa3ec/globalassets/media/publikationer-pdf/6800/978-91-620-6889-9.pdf> [Hämtad 2026-02-17]
- Winter, R., Åsberg, A., Ericsson, M., Jelk, L., Larsson, J. & Hansson, S. (2025). To be or not to be: The need for improved knowledge of the current and predicted status of the Swedish muskox (*Ovibos moschatus*) population. *CNRS / Université de Toulouse*. <https://doi.org/10.33265/polar.v44.11094> [Hämtad 2026-03-20]
- World Economic Forum. (2020). The Global Risks Report 2020. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf [Hämtad 2026-02-16]

Populärvetenskaplig sammanfattning

I västra Härjedalen lever en liten flock med vilda myskoxar – ett ovanligt inslag i den svenska fjällvärlden. De svenska myskoxarna kommer ursprungligen från en norsk återintroducerad population, där fem individer valde att vandra över landsgränsen och slå sig ner i Sverige år 1971. Sedan dess har området kring Tännäs och Rogens naturreservat varit hem för en population myskoxar vars populationsstatus varierat över tid, från som mest 34 stycken till idag ungefär åtta individer i flocken. Denna studie undersöker hur myskoxen uppfattas av lokala aktörer i västra Härjedalen – vad tycker lokalbefolkningen om myskoxen?

Denna studie genomfördes via intervjuer med nio informanter från området nära den vilda populationen av myskoxar. Informanterna kom från olika verksamheter, inom livsmedels, turistnäring, fiskecentra, bevarandenätverk för myskoxen, naturbevakning, från Naturskyddsföreningen, naturfilmare samt två renskötare. En mindre enkätstudie genomfördes även men på grund av begränsad svarsfrekvens har den till stora delar exkluderats ur studien.

Resultatet visar att myskoxen kan uppfattas på olika sätt beroende på vem man frågar. För vissa är myskoxen en tillgång som lockar turister och bidrar till den lokala ekonomin. För andra kan myskoxen innebära praktiska utmaningar, som exempelvis renskötarna där upplevelser beskrivna av tidigare generation av myskoxen har varit problematisk i relation till renskötseln. Gemensamt för informanterna är en uppfattning av hur myskoxen blivit något man har vant sig vid – den uppfattas som en naturlig del i landskapet.

Studien visar även på hur relationen mellan människa och vilt är komplex och förändras över tid. Vad som en gång uppfattades som främmande och problematiskt kan med tiden bli accepterat och självklart. Myskoxen kan därför förstås bortom att enbart vara ett djur i fjällen utan också vara en del av förståelsen kring hur vi människor uppfattar och förhåller oss till naturen omkring oss.

Studiens resultat pekar på att det idag inte råder en konflikt kopplat till den vilda populationen av myskoxar i västra Härjedalen, vilket utmärker sig från de typiska konflikt-präglade situationerna gällande återintroduktioner och relation mellan människa och vilt.

Bilaga 1. Intervjuguide – Lokala entreprenörer

Intervjuguide – lokala entreprenörer/verksamheter

Tema: Lokala entreprenörers/verksamheters uppfattningar om myskoxen

1. Inledning

Tack för att du deltar. Jag skriver mitt examensarbete vid Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, om myskoxarna i Härjedalen och är intresserad av att ta del av dina erfarenheter och perspektiv. Du förblir anonym och kan när som helst under intervjun avbryta eller avstå från att svara på en fråga. Intervjun kommer att spelas in för att underlätta transkribering, är det okej för dig?

2. Bakgrund

- Kan du berätta om (din roll) och din verksamhet/koppling till området?
 - Hur länge har du bott här?
 - Hur länge har du varit verksam här?
 - Vad är du verksam inom?
 - På vilka sätt skulle du säga att din verksamhet är kopplad till landskapet/naturen?
-

3. Erfarenhet av myskoxar

- När och hur kom du först i kontakt med myskoxen?
 - Vilka erfarenheter har du av myskoxarna?
 - Har du haft direkta möten? Var?
 - Upplever du indirekta effekter på din verksamhet eller din vardag?
 - Hur skulle du beskriva myskoxarnas närvaro i området idag?
-

4. Uppfattningar och attityder (relation människa-natur)

- Skulle du kunna beskriva vad du tycker om myskoxen? Representerar den något för dig?
- Hur skulle du beskriva din övergripande syn på myskoxen?
- Vad tror du att myskoxen symboliserar för Härjedalen som plats?
- På vilka sätt påverkar myskoxarna användningen av mark och natur i området?
- Hur ser du på relationen mellan människor och myskoxen i området? Din relation till myskoxen?
- Finns det risker eller konflikter kopplade till myskoxarnas närvaro?
 - Hur hanteras dessa risker eller konflikter idag, enligt dig?

- Har din uppfattning av myskoxen ändrats under tiden du varit verksam i området?
-

5. Påverkan på verksamheten

- Har myskoxarna haft någon betydelse för din försörjning eller verksamhet?
 - Möjligheter, begränsningar, kostnader eller vinster...?
 - Har de haft betydelse ur ett marknadsföringssyfte? På vilka sätt i så fall?
 - På vilka sätt påverkar myskoxens närvaro din verksamhet?
 - Kundintresse
 - Marknadsföring
 - Anpassningar eller begränsningar
 - Har myskoxen inneburit fler möjligheter eller fler utmaningar för dig som entreprenör?
-

6. Framtid

- Tycker du att myskoxarna har eller kan få en roll i Härjedalens framtida utveckling?
 - Ekonomiskt, kulturellt, symboliskt
 - Hur ser du på framtida förvaltning av myskorna i området?
 - Vem tycker du bör ha inflytande över hur myskoxarna hanteras och synliggörs i området?
 - Hur ser du på myskoxens roll på längre sikt, i relation till din verksamhet?
 - Hur skulle du vilja att situationen kring myskoxarna ser ut på 10–20 år?
-

7. Förvaltning och inflytande

- Hur upplever du dagens förvaltning och beslutsfattande kring myskoxarna?
 - Finns det dialog eller samarbete mellan olika aktörer? Eller är det något som saknas?
-

8. Turism

- Hur ser du på turism möjligheter gällande myskoxen?

- Upplever du att myskoxen lyfts fram ur ett turismsperspektiv? På vilka sätt?
 - Är det något som används inom din/er verksamhet? På vilka sätt?
- Finns det risker med att lyfta fram myskoxen för mycket i turismsammanhang eller marknadsföring? Vilka, varför då?
- Hade det varit gynnsamt att lyfta fram myskoxen ännu mer i turismsammanhang eller marknadsföring? Varför då?

9. Avslutning

- Om du skulle sammanfatta din uppfattning av myskoxen i relation till din verksamhet med några ord/en mening, hur skulle du beskriva det då?
 - Finns det något viktigt som vi inte har pratat om, men som du tycker borde komma fram i denna studie?
-

Bilaga 2. Intervjuguide – Representanter från den lokala samebyn

Intervjuguide – representanter från samebyn

Tema: Samebyns uppfattningar om myskoxen

1. Inledning

Tack för att du deltar. Jag skriver mitt examensarbete vid Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU, om myskoxarna i Härjedalen och är intresserad av att ta del av dina erfarenheter och perspektiv. Du förblir anonym och kan när som helst under intervjun avbryta eller avstå från att svara på en fråga. Intervjun kommer att spelas in för att underlätta transkribering, är det okej för dig?

2. Bakgrund

- Kan du berätta om (din roll) inom Ruvhten Sijte sameby?
 - Hur länge har du varit verksam?
 - Kan du berätta på vilka sätt du är verksam? Vad ingår i din roll inom samebyn?
 - Kan du beskriva hur renskötseln går till?
-

3. Erfarenhet av myskoxar

- När och hur kom du först i kontakt med myskoxarna i området?
 - Vilka erfarenheter har samebyn haft av myskoxarnas närvaro?
 - Direkta möten
 - Förändringar över tid
-

4. Uppfattningar och attityder (relation människa-natur)

- Skulle du kunna beskriva vad du tycker om myskoxen? Representerar den något för dig?
- Hur uppfattas myskoxen inom samebyn?
- Finns det särskilda betydelse, berättelser eller diskussioner kring myskoxen inom samebyn?
- Hur skulle du beskriva din övergripande syn på myskoxen?
- På vilka sätt påverkar myskoxarna användningen av mark och natur i området?
- Hur ser du på relationen mellan människor och myskoxen i området? Din relation till myskoxen?

- Finns det risker eller konflikter kopplade till myskoxarnas närvaro?
 - Hur hanteras dessa risker eller konflikter idag, enligt dig?
 - Har din uppfattning av myskoxen ändrats under tiden du varit verksam i området?
 - Finns det risker eller konflikter kopplade till myskoxarnas närvaro?
 - För renskötelsen
 - För människor
 - För djuren
 - Hur hanteras dessa situationer i dag, enligt dig?
-

5. Påverkan på renskötelsen

- På vilka sätt påverkar myskoxarnas närvaro renskötelsen?
 - Renarnas bete
 - Flyttleder
 - Betesmarker
 - Har samebyn behövt anpassa sin verksamhet på grund av myskoxarna?
 - Är det något som hade kunnat bli aktuellt i framtiden?
 - Beskriv relationen mellan renen och myskoxen
-

7. Förvaltning och inflytande

- Hur upplever du samebyns inflytande i frågor som rör myskoxarna?
 - Hur fungerar dialogen mellan samebyn, myndigheter och andra aktörer kring myskoxarna?
-

8. Turism

- Hur ser du på att myskoxen används eller lyfts fram i turism och marknadsföring av området?
 - Upplever du att detta påverkar samebyn eller renskötelsen – positivt eller negativt?
-

9. Framtidsperspektiv

- Hur skulle du vilja att situationen kring myskoxarna ser ut i framtiden?

10. Avslutning

- Om du skulle sammanfatta din uppfattning av myskoxen i relation till samebyn med några ord/en mening, hur skulle du beskriva det då?
- Är det något viktigt ur samebyns perspektiv som vi inte har pratat om, men som du tycker bör ingå i denna studie?

Bilaga 3. Enkätupplägg

Genom att klicka ja nedan och svara på enkäten ger jag mitt samtycke till medverkan i studien under förutsättning att mina uppgifter behandlas enligt GDPR och min anonymitet vidhålls.

Ja

Kön

- Kvinna
- Man
- Vill ej svara/hoppa över

Ålder

- 21-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- 61-70
- 71-80
- 80 +

Är du bosatt i området?

- Ja
- Nej

Hur väl känner du till att det finns myskoxar här?

- Inte alls
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- Mycket väl

Har du själv sett en myskoxe i området?

- Ja
- Nej

Har myskoxens närvaro påverkat dig personligen?

- Ja, i hög grad
- Ja, i viss grad
- Nej
- Vet ej
- Om ja, beskriv gärna på vilka sätt: _____

Har myskoxens närvaro påverka på din verksamhet?

- Ja, i hög grad
- Ja, i viss grad
- Nej
- Vet ej
- Om ja, beskriv gärna på vilka sätt: _____

Sammantaget, upplever du myskoxens närvaro som:

- Enbart positiv
- Mest positiv
- Både positiv och negativ
- Mest negativ
- Enbart negativ
- Ingen åsikt

Anser du att myskoxen är en symbol för Härjedalen?

- Ja
- Delvis
- Nej
- Vet ej

Hur viktig anser du att bevarandet av myskoxen i Härjedalen är?

- Mycket viktig
- Ganska viktig
- Varken viktig eller oviktig
- Ganska oviktig
- Mycket oviktig

Finns det positiva effekter av myskoxens närvaro? Om ja, i så fall vilka?

Finns det negativa effekter av myskoxens närvaro? Om ja, i så fall vilka?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU kan publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver i sådana fall godkänna publiceringen. I samband med att du godkänner publicering kommer SLU även att behandla dina personuppgifter (namn) för att göra arbetet sökbart på internet. Du kan närsomhelst återkalla ditt godkännande genom att kontakta biblioteket.

Även om du väljer att inte publicera arbetet eller återkallar ditt godkännande så kommer det arkiveras digitalt enligt arkivlagstiftningen.

Du hittar länkar till SLU:s publiceringsavtal och SLU:s behandling av personuppgifter och dina rättigheter på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>

JA, jag, Sofia Fihlén Olsson, har läst och godkänner avtalet för publicering samt den personuppgiftsbehandling som sker i samband med detta

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse till att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.